

DIPLOMADOLGOZAT

Tóth Bence

2025

**Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Szent István Campus
Vadgazdálkodási és Természetvédelmi Intézet
Vadgazda mérnök mesterképzési szak**

**KÜLFÖLDI BÉRVADÁSZOK ARÁNYAINAK ALAKULÁSA
MAGYARORSZÁGON A GÍMSZARVAS
TRÓFEABÍRÁLATI ADATOK ALAPJÁN 2007 – 2016
KÖZÖTT**

Belső konzulens: Dr. Schally Gergely Tibor
tudományos főmunkatárs

**Belső konzulens
intézete/tanszéke:** Vadgazdálkodási és
Természetvédelmi Intézet/
Vadbiológiai és
Vadgazdálkodási Tanszék

Külső konzulens: Szabó Stella
vadgazdálkodó

Készítette: Tóth Bence

**Gödöllő
2025**

TARTALOMJEGYZÉK

1	Bevezetés és célkitűzés	2
2	Szakirodalmi áttekintés	4
2.1	A vadászat fogalma	4
2.2	A gímszarvas állomány hazai helyzete és nemzetközi jelentősége	5
2.2.1	A vadgazdálkodás eredményei a vizsgált időszakban (2007-2016).....	5
2.2.2	A gímszarvas állomány helyzete a vizsgált időszakban (2006-2017).....	7
2.2.3	Gímszarvas állományunk trófeaminősége nemzetközi összehasonlításban.....	9
2.3	A Magyarországra látogató külföldi bérvadászok alakulása a 19. századtól napjainkig 10	
2.4	A gímszarvas és a trófeabírálat sajátosságai	11
2.4.1	A gímszarvas élettani jellemzői	11
2.4.2	Az agancs fejlődése	14
2.4.3	A trófea fogalma, a trófeabírálat általános jellemzői	16
2.4.4	A trófeabírálat gyakorlati szerepe	18
3	Anyag és módszer	20
4	Eredmények és értékelésük	21
4.1	A bírálatra bemutatott gímszarvas trófeák számának alakulása 2007-2016 közötti időszakban az elejtők nemzetiségének tükrében	21
4.2	A hazai vadászok számának alakulása 2007-2016 közötti időszakban	24
4.3	A külföldi vendégvadászok nemzetiségi összetétele az egyes évek bontásában 2007- 2016 közötti időszakban	25
4.4	Az elejtett gímszarvas bikák megyei összetétele és annak alakulása az egyes évek vonatkozásában a 2007-2016 közötti időszakban	27
5	Következtetések és javaslatok.....	30
6	Összefoglalás.....	32
7	Köszönetnyilvánítás	33
8	Irodalomjegyzék.....	34
9	Táblázatok és ábrák jegyzéke.....	37
10	Mellékletek.....	38
11	Nyilatkozatok	42

1 BEVEZETÉS ÉS CÉLKITŰZÉS

A magyarok mitológiájában mindig fontos szerepet töltött be a gímszarvas: csodaszarvasunk nem csak az új hazába vezető utat mutatta meg, feltűnik a későbbi korok legendáiban is (Szent Lászlóhoz kapcsolódó mondanokör). Ősidők óta a szarvas a bőség, a termékenység és a bölcsesség egyetemes szimbóluma. A gímszarvas bikák fához hasonló, tavasszal „kinyíló”, télen lehulló, ágas-bogas agancsa maga az életfa, a megújulás és az újjászületés jelképe.

Magyarországon a vadászat évszázados múltra tekint vissza, szorosan összefonódva a nemesi életmóddal és a természeti környezettel. A Kárpát-medence gazdag vadállománya, különösen a gímszarvas, az őz és a vaddisznó, már a 19-20. század fordulóján is vonzotta a külföldi vadászokat, főként az arisztokrácia és a tehetős rétegek köréből. A vadászat nemcsak sport, hanem kulturális és társadalmi esemény is volt, melyhez saját etikett, viselet és hagyományrendszer kapcsolódott.

A II. világháború súlyosan érintette a hazai vadállományt és a vadászati infrastruktúrát: a frontvonalak mozgása, az élelmiszerhiány és a fegyverek elterjedése miatt sok vad pusztult el, és a vadászati tevékenység is háttérbe szorult.

A háború után, a szocialista időszakban a vadászat állami felügyelet alá került. A vadászterületek nagy része állami gazdaságokhoz, erdészetekhez tartozott, a vadászat pedig részben politikai kiváltság lett. Ugyanakkor a hatvanas évektől kezdve a külföldi, elsősorban nyugat-európai vendégvadászok fogadása bevételi forrásként újra fontos szerepet kapott. Az állami vadászatok professzionális szervezése és a jó hírű magyar trófeák (különösen a gímszarvas-agancsok) révén Magyarország nemzetközileg is elismert vadászati célponttá vált. A rendszerváltás után a vadászati jog visszakerült a földtulajdonosokhoz, megjelentek a magánvadásztársaságok, és a vadászat demokratizálódott. A külföldi vendégek továbbra is jelentős bevételi forrást jelentettek, a szervezés is sokszínűbbé vált.

Az EU-csatlakozás (2004) után a beutazás és a vadászfegyverek behozatala egyszerűbbé vált, ami tovább erősítette a vadászati turizmust. A magyar vadgazdálkodás ma is kiemelkedő szerepet játszik Közép-Európában, és évente több ezer külföldi vadászt vonz.

A hazai vadászok száma a 20. század közepén viszonylag alacsony volt, de a rendszerváltást követően folyamatosan emelkedett. Napjainkban mintegy 70–80 ezer bejegyzett vadász tevékenykedik Magyarországon. A vadászat ma egyszerre jelent természetvédelmi feladatot, kulturális örökséget és gazdasági tevékenységet, amelyben a külföldi vendégvadászok továbbra is fontos szerepet töltenek be.

Diplomadolgozatom elkészítése során a magyarországi gímszarvas trófeabírálati adatait vizsgálom 2007 és 2016 közötti időszakban. Az adatok elemzése során arra törekszem, hogy az információk rendszerezésével átlátható képet kaphassunk az elejtők számáról, nemzetiségéről és az általuk elejtett gímszarvas bikák trófeáinak minőségéről a vizsgált időszakban. A trófeabírálati adatok ugyan jó lehetőséget biztosítanak a külföldi vendégvadászok számának és összetételének alakulásának vizsgálatára, azonban nem szabad elfelejteni, hogy csak közvetve alkalmas erre, hiszen nem a tényleges vadászok számát tükrözi, és nem látszik belőle az apróvad vadászatának alakulása sem.

Az alábbi kérdések megválaszolását tűztem ki célomul:

1. Hogyan alakult a hazai és külföldi elejtők által terítékre hozott gímszarvas bikák aránya egymáshoz képest a trófeabírálati adatok alapján a vizsgált időszakban?
2. Hogyan oszlott meg a külföldi vadászok aránya nemzetiség szerint a bírált gímszarvas trófeák száma alapján, és volt-e ezekben az arányokban trendszerű változás kimutatható?
3. Volt-e összefüggés a külföldi vadászok számának változása és a bíralt gímszarvas trófeák száma között?
4. Volt-e összefüggés a külföldi vadászok számának változása és az érmes gímszarvas trófeák száma vagy aránya között?

2 SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

2.1 A vadászat fogalma

Az emberré válás és az emberi társadalmak kialakulásának folyamatában fontos szerepe volt a vadászatnak. A Krisztus előtti első évezred elejéig az emberiség vadászó és gyűjtögető életmódot folytatott. A vadászat a férfiak, míg a gyűjtögetés a nők feladata volt. Az elejtett állat húsa az élelmet jelentette, míg bőre, szőre, csontja alapanyagul szolgált az öltözékek és használati tárgyak elkészítéséhez. Azonban az ember és a vad kapcsolatát nem csak ezek a „materális” kapcsolatok jellemezték, az ősi pogány szokás és hitvilág az állattiszteletre épült. Elődeink szentül hitték, hogy az állatok „lelkének” hatalma van a sorsuk felett (Békés, 2001). Azonban a társadalmi-gazdasági fejlődés hatására a vadászat fokozatosan elvesztette létfenntartó szerepét, és a szórakozás, a szabadidő eltöltésének egy speciális formájává alakult (Békés, 2001).

A Magyar Néprajzi Lexikon (1982) megfogalmazása szerint a vadászat az ember legősibb élelemszerző tevékenysége, melynek során nem gondoskodik a megszerzett javak pótlásáról.

A Magyar Értelmező Kéziszótár (1960) szerint a vadászat egy olyan tevékenység, amely a vad gondozása, felkutatása, megfigyelése mellett az arra alkalmas egyed elejtését is magába foglalja.

Eördögh Tibor (1976) megfogalmazásában a vadászat a vad fegyverrel való elejtése, amelyet társaságban vagy egyénileg is űzhetünk.

A vadászat a magyar jog szerint olyan tevékenység, amely közvetlenül a vadnak a jogszabályokban engedélyezett eszközzel vagy ragadozó madárral és engedélyezett módon, vadász által való elejtésére vagy elfogására irányul (Csányi, 2007). A vadászat erdőzúgás, hiszen a vadászt a természet szeretete viszi ki elsősorban az erdőbe. A vad elejtése vadászattá csak akkor válik, ha a vadász megadja a vadnak is a tiszteletet (Nagy, 2000).

Rácz Fodor (2004) a vadászható állatfajokra speciális természeti erőforrásként tekint, amelyek folyamatosan megújulnak. Vadászat alatt pedig ezen „természeti erőforrások” hasznosítását érti.

A vadászat az állatok elejtése vagy elfogása végett folytatott tevékenységek összessége, melynek célja húruk vagy más részeik megszerzése mellett a kikapcsolódás (rekreáció), valamint az azokkal történő kereskedelem. A vadászat jogszerű tevékenységeket jelent, így nem foglalja magába a jogellenes cselekményt, vagyis az orrvadászatot (Csányi, 2007).

A szakirodalomban található fogalom meghatározások alapján is látható, hogy a vadászat egy komplex, számos belső ellenmonddal terhelt tevékenység, amely napjainkra már nem a megélhetést biztosító zsákmány megszerzésére irányul elsődlegesen, sokkal inkább hobbi, sport, egyfajta társadalmi státusz tevékenység. Mindezek mellett a vadászat fontos feladata a biológiai sokféleség megőrzése. A vadászat a társadalom számára egyszerre egyfajta kényszer és lehetőség, amelyet valójában a jog szabályoz, de az etika fogadtat el (Bakács, 1992). A vadászat a vadgazdálkodás része (Csányi, 2007).

2.2 A gímszarvas állomány hazai helyzete és nemzetközi jelentősége

A gímszarvas a magyarság számára szakrális lény, az örök megújulás, a Nap, majd Krisztus szimbóluma, az égi hatalom által küldött mitikus vezérállat, mely ősi szimbólum megőrzését támasztják alá jeles vadászattörténeti eseményeinek (Gellér, 2022).

2.2.1 A vadgazdálkodás eredményei a vizsgált időszakban (2007-2016)

A 2007/2008-as vadászati évben a vadgazdálkodás összesített bevétele 12,1%-os emelkedést mutatott, mintegy 16.039 millió forint volt, mellyel párhuzamosan azonban a költségek is növekedtek, mintegy 6,6%-kal, 15.239 millió forintra. 5,8%-kal növekedett a külföldieknek nyújtott szolgáltatásokból (426,8 millió Ft), 5,2%-kal a belföldi bérelővésből és 24,2%-kal a lőtt vadból származó bevétel, azonban csökkent a pályázatokból származó bevétel (-10,1%). A kiadások közül csak az egyéb költségek összege csökkent, a munkabér költsége 201,7 millió Ft-tal, a vadgazdálkodási kiadások 594,1 millió Ft-tal, a mezőgazdasági károk térítésére fordított összeg 225,5 millió Ft-tal, míg az erdei vadkárak kiadásai 2,7 millió Ft-tal emelkedtek az előző évhez képest (Csányi et al., 2008).

A vadgazdálkodás árbevétel-és jövedelemtermelő képessége a 2008/2009. vadászati évben csökkent az előző évhez képest, viszont az ágazat országos mérlege továbbra is pozitív volt. 3,5%-kal, 16.604 millió Ft-ra nőtt ugyan az árbevétel összege, de emellett 6%-kal (16.161 millió Ft) emelkedtek a költségek is. Az előző évhez képest a belföldi bérelővésből és szolgáltatásból származó bevételek növekedtek a legnagyobb mértékben. 1,9%-kal csökkentek azonban a külföldi bérelővésből és szolgáltatásból származó bevételek. A kiadások közül a vadkárak térítésére fordított költségek csökkentek, a mezőgazdasági vadkárak térítése 4,8%-kal, míg az erdészeti vadárok térítése 36,9%-kal. Tovább növekedett azonban a munkabér költsége, a vadgazdálkodási kiadások költsége, valamint az egyéb kiadások is. 443,245 millió Ft (-44,6%) kimutatott eredménnyel zárta az ágazat a 2008/2009. vadászati évet (Csányi et al., 2009).

Tovább romlott a 2009/2010. vadászati évben a vadgazdálkodás árbevétel- és jövedelemtermelő képessége, de az ágazat országos mérlege továbbra is pozitív volt. A vadgazdálkodás összesített bevételei 4,4%-kal csökkentek (15.869 millió Ft), azonban a költségek is csökkentek 2,8%-kal (15.707 millió Ft). Az előző évtől eltérően a külföldi (-6,5%) és a belföldi bérlelvésből (-3,1%) származó bevételek is csökkentek, továbbá csökkentek a lőtt vad értékesítéséből és az egyéb forrásból származó bevételek is. A külföldi (438,5 millió Ft, +18,7%) és a belföldi (697,8 millió Ft, + 24,6%) vadászoknak nyújtott szolgáltatásokból származó bevételek azonban jelentősen emelkedtek, ahogyan nőttek a pályázatokból és támogatásokból befolyt összegek is. A kiadások közül tovább emelkedett a bérköltség és az egyéb kiadásokra fordított összeg. Emellett a vadgazdálkodásra fordított kiadások 7,5%-kal csökkentek, valamint tovább csökkentek a vadkárok térítésére fordított összegek is (Csányi et al, 2010).

A 2010/2011. vadászati évben az ágazat pénzügyi mérlege továbbra is pozitív volt, amely részben annak köszönhető, hogy az előző évektől eltérően a vadgazdálkodás árbevétel- és eredménytermelő képessége növekedett. A bevételek mintegy 3,2%-kal, a kiadások pedig 1,7%-kal növekedtek. A 2010/2011. vadászati évben az előző évekhez hasonlóan tovább csökkentek a külföldi (-2,6%) és a belföldi (-0,9%) bérlelvésből származó bevételek, valamint csökkent a belföldi vadászoknak nyújtott szolgáltatásokból származó bevétel is, mintegy 17,5%-kal, azonban a külföldi vadászoknak nyújtott szolgáltatásokból származó bevétel 9,8%-kal, a lőtt vad értékesítéséből befolyt összeg pedig 22,6%-kal növekedett. A kiadások közül a vadkárok térítésére fordított költségek jelentősen emelkedtek, a mezőgazdasági károk térítése 49,1%-kal, az erdei vadkárok térítése pedig 19,1%-kal. A bérköltség és a vadgazdálkodás kiadásai azonban csökkentek. Az ágazat a 2010/2011. vadászati évben 397,529 millió Ft (+145,7%) kimutatott eredménnyel zárt (Csányi et al., 2011).

A 2011/2012. vadászati évben a vadgazdálkodás összesített bevételei 18.666 millió Ft-ra (+14%), költségei pedig 7,7%-kal, 17.197 millió Ft-ra emelkedett. Az előző évtől eltérően már csak a belföldi bérlelvésből származó bevételek csökkentek, 0,6%-kal. A külföldi bérlelvésből (+6,7%), a belföldi vadászoknak nyújtott szolgáltatásokból (+6,5%), az élő vad értékesítéséből (+70,4%), valamint a pályázatokból és támogatásokból származó bevételek növekedtek, továbbá jelentősen nőtt a külföldi vadászoknak nyújtott szolgáltatásokból (+38,3%) és a lőtt vad értékesítéséből (+43,9%) származó bevételek is. A munkabérre, a vadgazdálkodási kiadásokra, illetve a vadkárok térítésére fordított kiadások növekedtek. Az ágazat a 2011/2012. vadászati évet 1469,161 millió Ft (+269,6%) kimutatott eredménnyel zárta (Csányi, 2012).

A 2012/2013-as vadászati évben a vadgazdálkodás pénzügyi mérlege pozitív volt, az összes bevétel 8,7%-kal, költségei 10%-kal emelkedtek. Az ágazat 1357,114 millió Ft (-6,4%) kimutatott eredménnyel zárt (2013).

2013/2014. vadászati évben a vadgazdálkodás összesített bevételei 19.678 millió Ft-ra (-2,5%) csökkentek, míg a kiadások ezzel párhuzamosan 1,4%-kal nőttek. Az ágazat 600,394 millió Ft (-55,8%) kimutatott eredménnyel zárt, de pénzügyi mérlege továbbra is pozitív volt. A legnagyobb növekedést az élővadból származó bevételek mutatták (+19,8%), míg a külföldi és hazai bérlelvési bevételek csak csekély mértékben növekedtek (2,5% és 2,5%). Az előző évhez képest jelentősen csökkent a lőtt vad értékesítéséből származó bevétel (-19,3%), melynek oka lehet a vaddisznó lelövések hasonló mértékű csökkenése mellett a vadhús piaci árának csökkenése is. A kiadások közül tovább emelkedtek a bérköltségek (+4,2%) és a vadgazdálkodási kiadások (+7,9%) értéke. Ugyanakkor csökkentek a térített mezőgazdasági károk összege 2008 után először, mintegy 12,4%-kal az előző évhez képest (Csányi et al., 2014).

A 2014/2015. vadászati évben a vadgazdálkodás bevételei 3,3%-os emelkedést mutattak, a kiadások 0,5%-kal voltak magasabbak, mint az előző évben. Az ágazat 1.156 millió Ft (+92,6%) kimutatott eredménnyel zárt (Csányi et al., 2015).

A 2015/2016-os vadászati évben a vadgazdálkodás országos pénzügyi mérlege továbbra is pozitív eredményt mutatott. A bevételek 5,8%-kal, a költségek 3,4%-kal növekedtek az előző évhez képest. Az ágazat +46,4%-os (1.692 millió Ft) kimutatott eredménnyel zárt (Csányi et al., 2016).

A 2016/2017. vadászati évben a vadgazdálkodás országos pénzügyi mérlege pozitív volt, a bevételek 2,9%-kal, a kiadások 5,07%-kal emelkedtek. Az ágazat a 2016/2017. vadászati évet 1.314 millió Ft (-22,34%) kimutatott eredménnyel zárta (Csányi et al., 2017).

2.2.2 A gímszarvas állomány helyzete a vizsgált időszakban (2006-2017)

2007. tavaszán a gímszarvas jelentett állománya a rendelkezésre álló statisztikák alapján 15,5%-os növekedést jelentett a 2006. évi tavaszi állományhoz képest. A 2007/2008-as vadászati év során 33.967 gímszarvas került terítékre, melyből 9.814 db szarvasagancsot bíráltak, érmes a vizsgált trófeák 35,8%-a volt. A teríték 49,2%-át tette ki a fiatal korosztály (Csányi et al., 2008).

2008. tavaszán a gímszarvas jelentett állománya 6,4%-kal volt nagyobb az előző év azonos időszakához képest. A 2008/2009. vadászati évben terítékre került 36.248 gímszarvas, melyből

10.335 db került bírálatra. A teríték növekedés 6,7% volt az előző évhez képest. A teríték több mint felét (51%) a fiatal korosztály tette ki (Csányi et al., 2009).

2009. tavaszán a jelentett gímszarvas létszám 2,4%-os növekedést jelentett az előző évekhez képest. 39.340 gímszarvast ejtettek el a 2009/2010. vadászati évben, melyből 10.680 szarvasagancsot bíráltak le, melynek 30,3%-a lett érmes. A fiatal korosztály aránya tovább emelkedett, a teríték 54,8%-át tette ki (Csányi et al., 2010).

2010. tavaszán a jelentett gímszarvas létszám további 6,3%-os növekedést jelentett 2009. tavaszához képest. 41.137 gímszarvas került terítékre a 2010/2011. vadászati évben, melyből 10.938 szarvasagancsot bíráltak le, ezek 29,5%-a lett érmes. Tovább emelkedett az elejtett fiatal korosztály aránya (56,3%) ebben a vadászati évben is (Csányi et al., 2011).

A jelentett gímszarvas létszám 2011. tavaszán további 1,7%-os növekedést jelentett az előző évhez képest. A 2011/2012. vadászati év során 47.706 gímszarvas került terítékre, ebből 12.054 szarvasagancsot bíráltak le, melyek 30,4%-a volt érmes. A terítékre hozott gímbikák több mint felét (56,1%-át) a fiatal korosztály tette ki, mely továbbra is növekedést mutat az előző évek viszonylatában (Csányi et al., 2012).

2012. tavaszán a jelentett gímszarvas létszám 2,5%-kal volt több, mint 2011. tavaszán. 49.758 gímszarvas került terítékre a 2012/2013-as vadászati év során, melyből 12.469 szarvasagancs került bírálatra, ezek 28,2%-e lett érmes. A fiatal korosztály 57,8%-át tette ki az elejtett gímbikáknak (Csányi et al., 2013).

2013. tavaszán a gímszarvas jelentett állománya 5,4%-kal volt több, mint 2012. tavaszán. A 2013/2014-es vadászati év során 53.098 gímszarvas került terítékre, ebből 12.783 szarvas agancsát bírálták, mely 29%-a érmes lett. A fiatal korosztály aránya 55,9%-a volt (2014).

2014. tavaszán a gímszarvas jelentett állománya csupán 0,5%-kal volt több, mint 2013 tavaszán. 53.707 gímszarvas került terítékre a 2014/2015-ös vadászati évben, melyből 13.300 db szarvasagancs került bírálatra. 3.948 trófea lett érmes (29,7%), 325 arany, A fiatal korosztály a teríték 57,4%-át tette ki (Csányi et al., 2015).

2015. tavaszán a gímszarvas jelentett állománya 0,7%-kal volt több, mint az előző év tavaszán. A 2015/2016-os vadászati évben 55.416 gímszarvas került terítékre, ebből 13.832 trófeát bíráltak el, melyek 31%-a volt érmes. A fiatal korosztály a teríték több mint felét (55,7%) jelentette (Csányi et al., 2016).

2016. tavaszán a gímszarvas jelentett mennyisége 1,6%-kal kevesebb volt, mint 2015. évben. Nem okozott érdemi állománycsökkenést a teríték megemelése a megelőző években, így talán a létszám stabilizálódásáról lehet beszélni. A magas hasznosítási arány (54,6%) pedig továbbra is azt jelzi, hogy az állomány tényleges darabszáma magasabb a jelentésekben szereplőnél.

2014 évben az ország területének csupán egyharmadán nem hoztak terítékre gímszarvast, így megfigyelhető, hogy 1998 óta a gímszarvas elterjedési területe kb. a másfélszeresére nőtt (Csányi et al., 2016). A 2016/2017. vadászati évben 55.074 gímszarvas került terítékre, mely - 0,62% csökkenést jelent az előző vadászati évhez képest. A jelentett gímszarvas létszám 2017. tavaszán 1,64%-kal több volt, mint 2016. tavaszán. A 2016/2017. vadászati évben 16.162 db szarvasagancsot bíráltak, 33,1%-a volt érmes (4.688 db). A fiatal korosztály a teríték 51,4%-át tette ki (Csányi et al., 2017).

2.2.3 Gímszarvas állományunk trófeaminősége nemzetközi összehasonlításban

Elsősorban kiváló szarvasagancsainknak köszönhetjük a nagyvadgazdálkodásunk jó hírét a világban, melyek az 1910-ben Bécsben rendezett első nemzetközi vadászati kiállítás óta előkelő helyen szerepelnek minden rangos kiállításon (Szidnai, 2000).

1937-ben Berlinben került bemutatásra az 1891-ben zsákmányolt szátkai vagy Montenuovo-bika agancsa (Gellér, 2022) (Tolna vármegye), amely, mint Közép-Európa ismert legjobb agancsa, a kiállítás nagydíját nyerte el (Szidnai, 2000), amelyet világrekordnak nyilvánítottak (1910-1954). Páratlan huszonkettes, tömege 14,5 kg, 246,51 CIC pontos (Gellér, 2022).

Leglátványosabb eredmények a dél-dunántúli tájegységen, a Balaton vonalától délre születtek (Vas, Zala, Somogy és Baranya vármegye). 25 év átlagában ezen területeken zsákmányolt agancsok 40%-a érmes volt. 33%-os az országos érmes arány. 1960-1993 közötti időszakban 108 darab 240,00 CIC pont fölötti kapitális agancs, köztük 4 világrekord került elbírálásra, melyek 80%-a a dél-dunántúli tájegységből származik (Szidnai, 2000).

Marion Schuster svájci vendégvadász hölgy 1970 szeptemberében hozta terítékre Lentiben az akkor (1971-1973) világrekord agancsot viselő 251,83 CIC pontszámú, páratlan 26-os trófeájú gímbikát. Tömege 14,1 kg volt (Gellér, 2022).

Paul Rieger német vendégvadász Lentiben 1972-ben zsákmányolt úgynevezett lenti bikája 1973-1976 között szerepelt a világranglista élén. A trófea páratlan 20-as, tömege 14,8 kg volt, 252,98 CIC pontot kapott a bírálaton (Gellér, 2022).

Werner Petznik szintén német vendégvadász 1981-ben hozta terítékre 1981-1986 közötti időszakban a világranglista élén álló pusztakovácsi bikáját, amely a világrekord mellett „a világon megszerzett trófeák legszebbike” címet is elnyerte (Gellér, 2022).

1985-ben Zala vármegyében (Hahót) került terítékre a világ akkori legnagyobb tömegű (szabad területi) agancsot viselő bikája. Az agancs tömege egész koponyával 17,40 kg volt. A rekordsorozatra a koronát a Karapancon zsákmányolt agancs tette fel (**1. ábra**), melyet 271,00 CIC pontra értékelték (Szidnai, 2000). 1986-1990 között vezette a világranglistát (Gellér,

2022). Így 1986-ban a világranglista első és második helyén is Magyarország állt. 1990-ben a világranglistán 26 agancsunk szerepelt (Szidnai, 2000).

1. ábra: Karapancai bika

(Forrás: [Gímszarvas rekordok - Berek](#))

2023-ban Tormás település határában 283,01 CIC pontszámmal 17,36 kg-os gímszarvast sikerült terítékre hozni, amely csupán 4 dkg-mal maradt el az 1985-ös rekordtól. 2023-ban esett legnagyobb tömegű gímszarvas agancsa 18,23 kg volt, amely azonban csak 263,84 CIC pontszámot ért el (OVA, 2025).

2.3 A Magyarországra látogató külföldi bérvadászok alakulása a 19. századtól napjainkig

Az I. és II. világháború nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy a gímszarvas állomány száma jelentősen lecsökkenjen (Oswald, 2012). A második világháborút követő években a nagyvadállomány mennyiségének növelése volt a szakirányítás elsődleges feladata. 1950-ig Magyarország teljes területén tilos volt gímszarvast löni, és őzbakra is csak kivételes esetben adtak engedélyt (Farkas, 2003).

1957-ben jelentek meg újra az első külföldi vadászok, akik Magyarországon vadászhattak. Ebben az időszakban a MAVAD-nak állami monopóliuma volt élő vad és a vadhús értékesítésére, valamint a külföldiek vadásztatására is. Évente kb. 1200 külföldi vadász

érkezett, akik több mint 2 millió amerikai dollár vadászati illetéket hagytak az országban (Oswald, 2012).

A külföldi vendégvadászok körében Magyarország a magyar vadászati kultúrának köszönhetően rendkívül népszerű. Rohlender (1993) írása a Jäger német vadászmagazinban is ezt támasztja alá. A szerző Lábodról, mint „vadászparadicsomról” ír cikkében, kiemelve a külföldiek vadásztatásának jelentőségét, melyhez a személyzet kiváló német nyelvtudása is hozzájárul, hiszen ezáltal jól tudnak kommunikálni a vendégekkel, így baráti vadászat alakul ki.

Az EU csatlakozást követően jelentősen könnyebb volt hazánkba beutazni, illetve vadászfegyvert is behozni, melynek következtében a külföldi bérvadászok száma is megnövekedett.

A 2017/2018. valamint 2018/2019. vadászati évben egyaránt mintegy 29 ezer vadászati engedélyt érvényesítettek a Magyarországra vadászni érkező külföldi bérvadászok. A rekordidény 2019/2020-as vadászati évben volt, ekkor 29.300 fő felett érkeztek. A koronavírus járvány következtében mintegy harmadára (9.275 db) csökkent a 2020/2021-es vadászati évben hazánkba érkezők száma, azonban a 2021/2022. vadászati évben ismét húszezer fölött (23.563 db) alakult a jogosultságok száma (Nagy, 2022).

Állampolgárság tekintetében a ranglista élén töretlenül az osztrákok szerepelnek, majdnem minden második vendégvadász Ausztriából érkezik. Őket követik a németek, az olaszok, a szlovákok, és a svájciak. Mindemellett a bérvadászturizmusban a hazaiak aránya is folyamatosan emelkedik (Nagy, 2022). Folyamatosan növekvő tendenciát mutat a Magyarországra érkező vendégvadászok száma. 2024-ben kb. 25 ezer fő érkezett hazánkba vadászati céllal (Magyar, 2025).

2.4 A gímszarvas és a trófeabírálat sajátosságai

2.4.1 A gímszarvas élettani jellemzői

A gímszarvas (*Cervus elaphus*) a szarvasfélék (*Cervidae*) családjába tartozó páros ujjú patás állat (**2. ábra**). Hazánkban a gímszarvas közép-európai alfaja (*C.e. hippelaphus*) él (Oswald, 2010), elsősorban a dunántúli erdősült területeken, illetve az Északi-középhegységben fordul elő.

A hímeket bikának, a nőstényt tehénnek, a szaporulatot ünő- vagy bikaborjúnak, a második éves nőivarú egyedet ünőnek nevezzük. Növényevő, kérődző. Fő tápláléka a fűfélék, de a fák, cserjék friss hajtásait is szívesen eszi. Mivel szívesen fogyasztja a természetett növényeket is

(gabonafélék, pillangós takarmányok, gyümölcsök, lédús takarmányok, répafélék), illetve az erdőben a fák magtermését (elsősorban a tölgymakkot), ezért jelentős mezőgazdasági és erdészeti károkat okozhat (Heltay, 2000).

2. ábra: Gímszarvasok (*Cervus elaphus*)
(Forrás: Krizak István, www.gemenczrt.hu)

A gímszarvas csoportban él, amelynek az anyacsalád (tehén, tavalyi ünő- vagy bikaborjú és idei borja) a magja. A csapatot mindig a csapat rangelső tehene („vezértehén”), egy ereje teljében lévő középkorú borjas tehén vezeti. A párzási időszak kivételével a gímszarvasok gyakorlatilag ivar szerint elkülönülten szerveződnek. A párzási időszak („bögés, rigyetés”) augusztus végétől október elejéig tart. Ekkor a bikacsapatok feloszlanak és megkeresik a tehéncsapatokat (Heltay, 2000).

A szarvas élettartama 20 év körüli. A tehenek és a bika élettartama azonos. A szarvas addig él, amíg képes táplálkozni. Abban az esetben, ha a fogazata elkopott, és nem tud legelni és kérődzni, állapota leromlik és elpusztul, ami akkor következik be, amikor már a metsző- és a zápfogak gyökere mozog és kihullik (Sugár et al., 1985).

Külső megjelenés, testalkat

Hazánk legnagyobb testű kérődző vadja a gímszarvas. Agancsot az ivarérett hím egyedei viselnek. Jellemző a markáns ivari kétalakúság (szexuális dimorfizmus). A tehén testtömegének átlagosan kétszerese a kifejlett bika élőtömege. Feje szélesebb, erőteljesebb. A kifejlett bika nyaka vastag (nyár vége, bögés idején), amely fokozatosan vékonyodik, bőre harántirányban

ráncossá válik. A mar kiemelkedése miatt a bika háta kissé púpos, a far felé lejt (Sugár et al., 1985). A korral a szarvasok habitusa változik (Heltay, 2000).

A fiatal borjakon kevésbé látszik az ivari kétalakúság. A borjat legjobban a rövidebb arciori rész és az erőteljesebb agykoponya alapján lehet megkülönböztetni az egy évvel idősebb ünőtől.

A bikaborjú agancstöve egy éves korában kezd növekedni (Sugár et al., 1985).

Szörzete fedőszőrökből áll, melynek színe a barna, szürke és rozsdavörös különféle árnyalata.

A nyári szörzet rövid, egyenes, a téli hosszú szálú fedőszőrökből áll, kevés gyapjúszőrrel (Heltay, 2000).

Testméretek, testtömeg

A gímszarvas testnagyságát több tényező befolyásolhatja, úgymint az öröklött sajátosságok, az életkor és a környezeti vagyis ökológiai tényezők egyaránt (Sugár et al., 1985).

A környezeti tényezők közül a legnagyobb jelentőséggel a táplálkozási körülmények bírnak az éghajlat és az időjárás hatásai mellett, hiszen ezen tényezők befolyásolják a táplálkozási viszonyokat, mindamellett, hogy közvetlen hatással vannak a szervezetre is (Sugár et al., 1985).

A populációsűrűség, vagyis az egyedsűrűség is befolyásolja a testtömeg alakulását (Beninde, 1937), hiszen minél nagyobb az egyedsűrűség, annál kisebb az átlagos testnagyság. Ennek oka a táplálkozási körülmények romlása mellett a túlnépesedésből eredő stresszhatás (Sugár et al., 1985).

Az ivari dimorfizmus a testtömeg alakulásán is megfigyelhető. A nőivarú egyedek általában sokkal előbb eléri a kifejlettkori átlagos testnagyságot (Dél-Dunántúlon már 2,5-3 éves korban), mint a bikák (5-7 év). A testtömeg szempontjából beszélhetünk zsigerelt tömegről és élőtömegről. A gyakorlatban az élőtömeg kalkulálását a zsigerelt tömeg 30%-os növelésével határozhatjuk meg (Sugár et al., 1985). A zsigerelt testtömeg bikánál 140-180 kg, tehénél 60-120 kg közötti (Heltay, 2000).

Testhossz, testmagasság

A szarvas hosszát az orrhegytől a faroktőig mérjük a gerincvonal mentén (Sugár et al., 1985).

A kifejlett szarvasbika testhossza átlagosan 170-240 cm, a tehéneké 150-200 cm (Heltay, 2000).

A testmagasságot a kinyújtott, a testvonalra derékszögben álló első láb mentén a csülök hegyétől a gerincig mérjük (Sugár et al., 1985). A kifejlett bika marmagassága 115-150 cm, míg a tehéné 105-130 cm (Heltay, 2000; Sugár et al., 1985).

2.4.2 Az agancs fejlődése

Az agancs a hímivarú szarvasfélék „fejdísz”, ivarjellegük másodlagos kifejezője, mindemellett a párkiválasztás és a védelem eszköze (Eördögh, 1976). Az agancs a szarvasbika szaporodási sikerének alapvető eszköze. Jellegzetes sajátossága, hogy minden évben megújul. A kész agancs leválik, majd újraindul az újabb agancs fejlődése. Az agancs hossznövekedése rendkívül gyors (Bálint et al., 1985). A szarvas agancsa mintegy 120 nap alatt fejlődik ki, utána 20 nap alatt letisztítja, vagyis összességében 140-150 nap alatt fejlődik kész, érett agancssá (Eördögh, 1976; Faragó, 2015).

Az agancs módosult függelék, azonban valójában nem a köztakaró része. A csontos váz függeléke, mert közvetlenül kapcsolódik a koponyához. Fizikai szerkezete és kémiai összetétele a vázcsontokhoz hasonló (Sugár et al., 1985), tömör csontképződmény (Eördögh, 1976).

Az agancstő a bikaborjú ivarérese idején (8-9 hónapos korban) a heréiben keletkező tesztoszteron (hím nemi hormon) hatására indul fejlődésnek. Szőrös bőr, úgynevezett barka fedi az agancskezdeményt, amely eltér a fej szőrzetétől, a levetési sík a kettő határa. Laza kötőszövetből áll az agancs legfiatalabb része, a szár-, illetve ágvég. Ahogy a fejlődés lassan tovább halad, a helyben maradó rész körkörösén vastagodik, majd keményedni kezd belülről kifelé. Előbb porcszövevé, majd csontszövevé alakul, kivéve a bőrréteg. A növekedés és az elcsontosodás azonos sebességgel halad, ennek megfelelően az agancstőtől legtávolabb eső ágvég, illetve szárvég csontosodik el utoljára. Erőteljes vérerek szállítják a növekedéshez és a csontfejlődéshez szükséges tápanyagokat. Vérrögök keletkeznek a vérerekben az elcsontosodás befejeztével, melynek hatására elzáródik a pályájuk, elhalnak. Ennek következtében a barkás agancs bőre száradni kezd, ami viszkető érzéssel jár. Megkezdődik a letisztítás vagy „fenés”, ami általában több napig tart (Bálint et al., 1985).

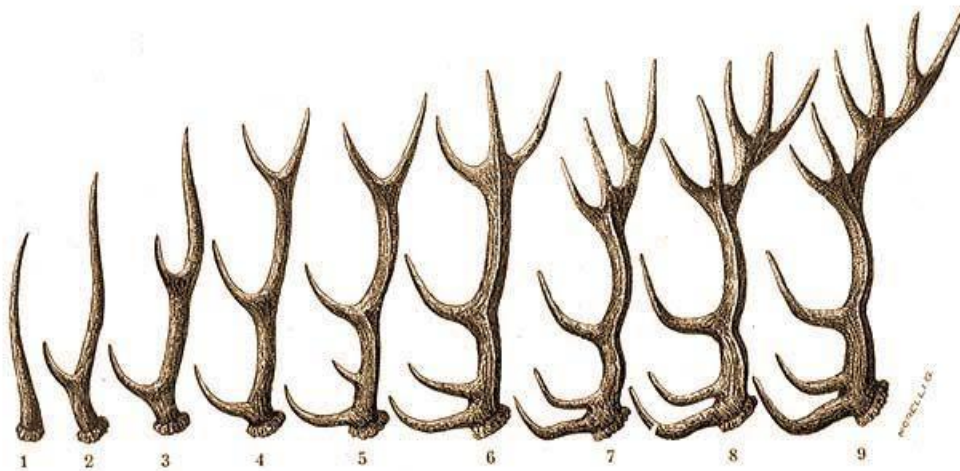
Viszonylag lassan fejlődik az első agancs, a csap vagy nyárs. Szeptemberben a második éves bika már letisztítja a rászáradt háncsot. A kifejlett bika agancsa általában március elején kezd el nőni, április közepe táján már látható a szemág és a jégág, melyek a szárral szinte egy időben fejlődnek. Május közepén a szár növekedésével megindul a középág növekedése is, majd júniusban bunkó formájában kezd fejlődni a korona. Július végére készül el az agancs. Ekkor a tápanyagszállítás leáll, az erek összeszáradnak, megindul a háncs letisztítása. Augusztus elejére „készül el” a teljesen érett agancs (Bálint et al., 1985).

Az agancs a korrallal fejlődik (**3. ábra**). A bikaborjú homlokán 8-9 hónapos korában jelennek meg a homlokcsonton az első agancsra utaló kis dudorok, amit szőrkoszorúnak nevezünk

(Faragó, 2015). Szeptemberre készül el az első csap formájú agancs, amely mindig koszorú nélküli, hossza már jelzi a bika agancsfejlesztő képességét (Bálint et al., 1985). Az első agancsot a szaknyelv csapnak nevezi, viselőjét pedig csaposnak (Bálint et al., 1985; Faragó, 2015). A szárok gyakran különböző hosszúak, gyöngy nélküliek. A csap vége tompa, legalább 25 cm hosszúságú. Az első agancsot a bika a felrakást követő év április-májusában hullatja el (Bálint et al., 1985).

3. ábra: A gímszarvas agancsának fejlődése

(Forrás: *Brehm: Az állatok világa / 15. Gímszarvasok (Cervus L.)*)

A szarvasbika a második agancsát harmadik életévében rakja fel. Dárdának nevezzük a leggyengébb agancsot, amikor a csap után ismét elágazás nélküli szár jellemzi. Viselőjét dárdásnak (Bálint et al., 1985) vagy nyársasnak hívjuk (Faragó, 2015). Lényegében abban különbözik a csaptól, hogy van már koszorúja és a dárdák vége hegyes, kissé hátrahajló. Ritkán előfordul, hogy a dárdák mellett csupán a szemág jelenik meg, ilyenkor villásnak nevezzük. A jégág a második agancson ritka. Megjelenik a gyöngyözöttség a rózsató felett, az agancs többi része továbbra is gyöngy nélküli. A szár általában 40-70 cm hosszú. Március végén, áprilisban hullatja el a bika az agancsot (Bálint et al., 1985).

A harmadik agancsot viselő bika negyedik éves. Az ágak száma szerint lehet hatos, nyolcas, tízes, tizenkettes. Már megtalálható a jégág az agancs kétharmad részén (Bálint et al., 1985). A dárdás szárvég már nem kívánatos, leggyakoribb a villás tízes. A szín és a gyöngyözöttség felfelé haladva már eléri a középágot. A jó fejlődésű bikák ágvégei továbbra is tompák, a gyengébbeké fehérre csiszoltak és hegyesek. A szár hossza 60-80 cm közötti (Bálint et al., 1985; Faragó, 2015).

A negyedik agancson (5 éves) a jégágnak meg kell jelennie. Mintegy 60%-án már hármás vagy négyes korona található. A szárhossz általában 70-90 cm közötti. A szín és a gyöngyözöttség a korona aljáig ér. A jó fejlődésű bikák koronaágai továbbra is tompák (Bálint et al., 1985).

A 6-9 éves bikákat középkorúnak tekintjük. A hatodik életévébe lépő bika már koronát növeszt. A szár hossza 80-100 cm, rózsatöve erősen megvastagodott, jelentős a szárvastagság is. A fiatalkori erőteljes fejlődési szakasz lezárult. A trófea fejlődése azonban még számottevő, a növekedés üteme fokozatosan csökken. A bikákat két nagy minőségi csoportra oszthatjuk: a nagy teljesítményű, ígéretes és a közepszerű, örökös közepes csoportra (Bálint et al., 1985; Faragó, 2015). A közepszerű fejlődést mutató agancsok szárhossza általában 100 cm körüli, körméretei csekélyek, a szemág, a jégág és középág gyengén fejlett. Az ígéretes, további jó fejlődésre utaló bika 100 cm feletti, agancsszáron derék ágakból álló, erőt sugárzó koronát visel. A szár körmérete jelentős, de még vastagszik. Jellemzője, hogy a felső körméret gyakran eléri vagy meghaladja az alsót. A középkor végére a legjobb fejlődésű bikák már kapitális agancsot raknak fel (Bálint et al., 1985).

Az idős bika 10 éves vagy annál korosabb (Faragó, 2015). Az öreg bika szervezetében a kisebb igénybevétel miatt fokozódik az agancsfelépítéshez szükséges anyagok felhalmozódása, vagyis kapitális agancsot rak fel. Tovább vastagszik az agancsszár. A korona is képes a további fejlődésre, az ágszám tovább nőhet. Az ágvégek egyre fehérebbek lesznek. A gyöngyök egyre keményebbé, acélosabbá válnak (Bálint et al., 1985).

A hanyatló bikák koronaágainak száma csökken, az ágak rövidülnek, tőrésük elveszti a szabályosságát. A felső körméret már láthatóan vékonyabb az alsónál, a szemág is rövidebb lehet a középágnál. Az ágszáron is megbomlik a szabályos ágtűzés. Egyre többször előfordul lecsúszott koronaág vagy a középág eltolódása. A továbbiakban a korona csökevényesedése, a szár rövidülése, ágkihagyás, a középág gyakori hiánya, a szabálytalan ágtűzések elszaporodása a gyorsan hanyatló agancs jelei (Bálint et al., 1985).

2.4.3 A trófea fogalma, a trófeabírálat általános jellemzői

A trófea a vadász felbecsülhetetlen, eszmei értéket képező, eredményes vadászatait felidéző emléktárgy (Szidnai, 2000). A „trófea” elnevezés kizárólag a lelőtt vad vadászértékét képviselő, és testéből elkülönített valamelyik testrészére, az agancsára, csigájára, agyarára, fogára, egy-egy tollára, mint tárgyra vonatkozik (Eördögh, 1976). A trófea megbecsülése szinte egyidős a vadászó emberrel, a történelmi múlt vadászirodalmában mindenütt fellelhető. Ma már egy ország vadászati kultúrájának nemzetközi elismerésében meghatározó szerepe van a trófeák minőségének (Szidnai, 2000).

A trófeák minőségének elbírálását és összehasonlítását bírálati képletek segítségével végzik. Magyarországon kétféle képlet, a Nadler-képlet és a nemzetközi képlet alapján értékelik a szarvasagancsot (Szidnai, 1986).

1871-ben Budapesten került sor az első nyilvános agancsbemutatóra. A világon is ez volt az első trófeakiállítás. Az 1881. évi kiállításon kezdték el alkalmazni az első kezdetleges méréseket, de a mérések és az értékelések az ezt követő években mindig változtak. 1910-ben Budapesten rendezett agancsbemutatón azonban már egységesen mindkét rózsza körméretét, a két szár hosszát és körméretét (szemág és jégág), valamint a jégág és a középág között, a terpesztést és a tömeget mérték (Szidnai, 1981). Az első világháború idején, illetve az azt követő néhány évben nem rendeztek kiállításokat, a sorozat 1925-ben folytatódott (Farkas, 2003).

Először 1925-ben alkalmazták a Nadler Herbert által szerkesztett bírálati módszert a Vajdahunyad várában rendezett vadászati kiállításon, melyet 1937-ben átdolgozott és véglegesített. A Nadler-képlet szakszerűségét igazolja, hogy alig tér el az 1937-ben Prágában üléselő Nemzetközi Vadászati Tanács, a CIC által megalkotott „nemzetközi képlettől”, melyet „Prágai képlet”-nek is neveznek, melyet 1952-ben Madridban módosítottak, majd 1954-ben a Düsseldorf Vadászati Kiállításon véglegesítették (Bálint et al., 1985).

Hazánkban a trófeabírálat újjászervezése és a munka megkezdése Szederjei Ákos nevéhez fűződik (Farkas, 2003). Kezdetben a második világháborút követő időszakban a gímszarvas állomány felmérése volt a trófeabírálat fő célja, majd az 1957-es éveket követően a külföldi bér vadászok által elejtett nagyvad agancsok elbírálására kapott feladatot az elsőként létrehozott állandó Országos Trófeabíráló Bizottság (OTB) (Rácz, 1979). 1969 után az OTB mellett megyei trófea bíráló bizottságok jöttek létre, amelyek csak a hazai vadászok által zsákmányolt nagyvadtrófeák bírálatára kaptak jogosítványt. Ezzel egyidőben vezették be első ízben a hibás kilövések szankcionálását is, ami a hazai vadászok esetében felügyeleti intézkedést jelentett, míg a külföldi vendégvadászok esetében a bérlelővési díj elvonását vonta maga után. 1982-ben ezt a rendelkezést eltörölték. Az országos és megyei bizottságok 1993-ig zavartalanul működtek, majd ezt követően kezdte meg működését az OTB mellett hat országos hatáskörű, külföldi bér vadászok által elejtett agancsok elbírálására jogosult megyei bizottság is. Majd 1997 után a bírálat feladatát a jogszabály szerint a megyei vadászati hatóságok végzik (Farkas, 2003). Minden trófeát kötelező bírálatra bemutatni (Szidnai, 1981).

2.4.4 A trófeabírálat gyakorlati szerepe

A klasszikus vadgazdálkodás a nagyvadállomány minőségének javításában a selejtezésnek, ezen belül az agancs alapján végzett szelektálásának (válogató vadászatnak) jelentős szerepet tulajdonít (Farkas, 2003). A helyes korosztály-szabályozás képezi a korszerű nagyvadgazdálkodás alapját, melynek segítségével az adott területre jellemző, megfelelő mennyiségű és minőségű trófea biztosítható. Az állatok korát megállapíthatjuk a trófeabírálat során, melynek alapján a kilövés kérdésében is dönthetünk (Bán - Szidnai, 1986). A szakmai tapasztalatok és megfigyelések mellett a tudományos eredmények is azt mutatják azonban, hogy a trófea alapján végzett selejtezéstől nem változnak a trófea legfontosabb mutatói (tömeg, hosszúság, forma). Az egy-egy fajra jellemző agancs-, illetve szarvforma genetikailag stabil, elhanyagolható a növekedésnek az átörökítő szerepe. Agancsot, illetve szarvat csak a hímnemű egyedek viselnek, így ez alapján a nőnemű egyedeket nem lehet szelektálni. Az évenként változó trófeaminőség elsősorban a táplálék mennyiségének és minőségének függvénye (Farkas, 2003).

A trófeabírálat tulajdonképpen a nagyvadállományok minőségének folyamatos, vadászati egységekre lebontott regisztrálására alkalmas. Az állam igyekszik optimális szinten tartani, minőségét megőrizni és egyúttal javítani is a tulajdonába lévő vadállományt, melynek egyik eszköze a trófeabírálat, hiszen így évenként információt kap a nagyvad minőségéről, melynek legfontosabb értékmérője az érmes trófeák aránya, valamint a nagyvadfajok korosztály viszonyairól is (Farkas, 2003).

A bírálati képletek kidolgozása során a fajra jellemző szabályos felépítésű trófeát teintették meghatározónak. Minden képlet három részletből épül fel, amelyben meghatározásra kerül az egyes trófea-értékmérő pont értéke (Szidnai, 2000). Ezek a következők:

1. Objektíven meghatározható, vagyis mérőeszkővel mérhető értékek (mérőszalag, tolómérce, súlymérleg).
2. Szubjektíven megítélhető szépségtényezők, melyek a trófea esztétikai megjelenését tükrözik (szín, gyöngy stb.)
3. A szabályostól eltérő, a szimmetriát zavaró felépítés miatt levonásra kerülő értékek (Szidnai, 2000).

A képletben az objektíven mérhető értékeknek van a legnagyobb jelentősége, vagyis a cm-rel mérhető hosszúságnak, vastagságnak, szélességi méreteknek, valamint a mérleggel mérhető tömeg és térfogat értékeknek. Az elérhető pontszám 80-90%-át az objektíven megállapítható adatok adják (Szidnai, 2000).

A gímszarvas esetében a legjelentősebb trófea-értékmérők az agancsszárak hossza, a vastagsága (négy helyen mért szárkörméret), a koszorúk körmérete, a szem- és középagak hossza, együttese, melyek az összpontérték kb. 80%-át adják. Az összpontszám csupán 10-12%-át teszi ki a tömeg. A szépségpontok közül a korona alakulása a legjelentősebb. A színre, a gyöngyözésre és az ágvégekre adott pontszámok az összpontértéket alig befolyásolják (Szidnai, 2000).

A gímszarvas egyedfejlődése során bekövetkező anatómiai változásokat a trófeabírálat során végzendő kormeghatározásnál vehetjük figyelembe. A fogkopás alapján történő kormeghatározás önmagában nem alkalmazható, mivel függ a táplálék minőségétől, valamint a terület talajviszonyaitól is. Jobb kormeghatározást tesz lehetővé a koponyató-varrat elcsontosodása, amely 5-7 éves korig élesen kivehető, majd halványodik, 10-12 éves korra elmosódik, ezt követően pedig eltűnik. Szintén kormeghatározási segédlet a levetési sík szöge is. A fiatalokú bikák levetési síkjának szöge tompaszög, a középkorúaké egyenesszög, míg az időseké hegyesszög (Faragó, 2015). Csak fogazat alapján hibátlan kormeghatározás 3 éves korig lehetséges (Páll, 1985). A szarvasborjak tejfogai már születésükkor áttörik a fogínyt (Faragó, 2015). Egy hónapos korban jelennek meg az alsó metsző tejfogak, a sarokfog, a gyöngyfog és a tej előzáfogak. Négy-öt hónapos korban jelenik meg az első maradandó fog. 11-12 hónapos korban bújik ki a második nagyórló, 14-19 hónapos korban jelenik meg az első metszőfog, a gyöngyfog, valamint a sarokfog, majd 18-21 hónapos korban bújuk ki az utolsó nagyórló, ezt követően 24-25 hónapos korban az előzáfogak (Bützler, 1986).

3 ANYAG ÉS MÓDSZER

Kiinduló alapinformációs bázisként a kutatás hátterét biztosító hazai és külföldi szakirodalmi feldolgozást végeztem, melynek során a következőket tanulmányoztam. Elsőként a vadászat fogalmát határoztam meg az egyes források alapján, majd kitekintést végeztem a gímszarvas állomány hazai helyzetére és nemzetközi jelentőségére vonatkozóan. Ennek során bemutattam a vadgazdálkodás eredményeit Magyarországon a vizsgált időszakban, illetve kitértem a gímszarvas állomány helyzetére is a 2007-2016 közötti időszakban, majd megvizsgáltam a hazai gímszarvas bikák trófeaminőségét nemzetközi összehasonlításban. Ezt követően kitekintettem a Magyarországra látogató külföldi bérvadászok számának alakulására a 19. századtól napjainkig, majd a gímszarvas és a trófeabírálat sajátosságait tárgyaltam. Leírásra került a gímszarvas fő életteni jellemzői mellett az agancs fejlődése is, majd meghatároztam a trófea fogalmát és a trófeabírálat általános jellemzőit is. Ezt követően a trófeabírálat gyakorlati szerepét mutattam be. A rendelkezésemre álló elméleti és gyakorlati szakirodalom elemzésének tanulságait a saját vizsgálatom és a dolgozat logikai felépítésének megfelelően dolgoztam ki.

Diplomadolgozatom elkészítése során Magyarország teljes területére érkező külföldi bérvadászok trófeabírálati adatait hasonlítottam össze 2007 és 2016 év közötti időszakban.

A vizsgált időszakra vonatkozó nyers adatbázist az Országos Vadgazdálkodási Adattár bocsátotta részemre Excel táblázat formájában. A táblázatban szereplő adatok különböző szempontok szerinti feldolgozása, csoportosítása tette lehetővé az eredmények kiértékelését, a táblázatok, ábrák elkészítését, melyeknek köszönhetően átfogó képet kapunk a bírálatra bemutatott gímszarvas trófeák elejtőinek számára vonatkozóan, az elejtők nemzetiségére vonatkozóan, valamint az érmes trófeák megoszlásáról a gímszarvas állomány becsült és hasznosított példányainak ismeretében.

Munkám lényegi részét képező elemzéseket az Országos Vadgazdálkodási Adattár vadgazdálkodási statisztikai tanulmányait felhasználva, annak logikája mentén végeztem.

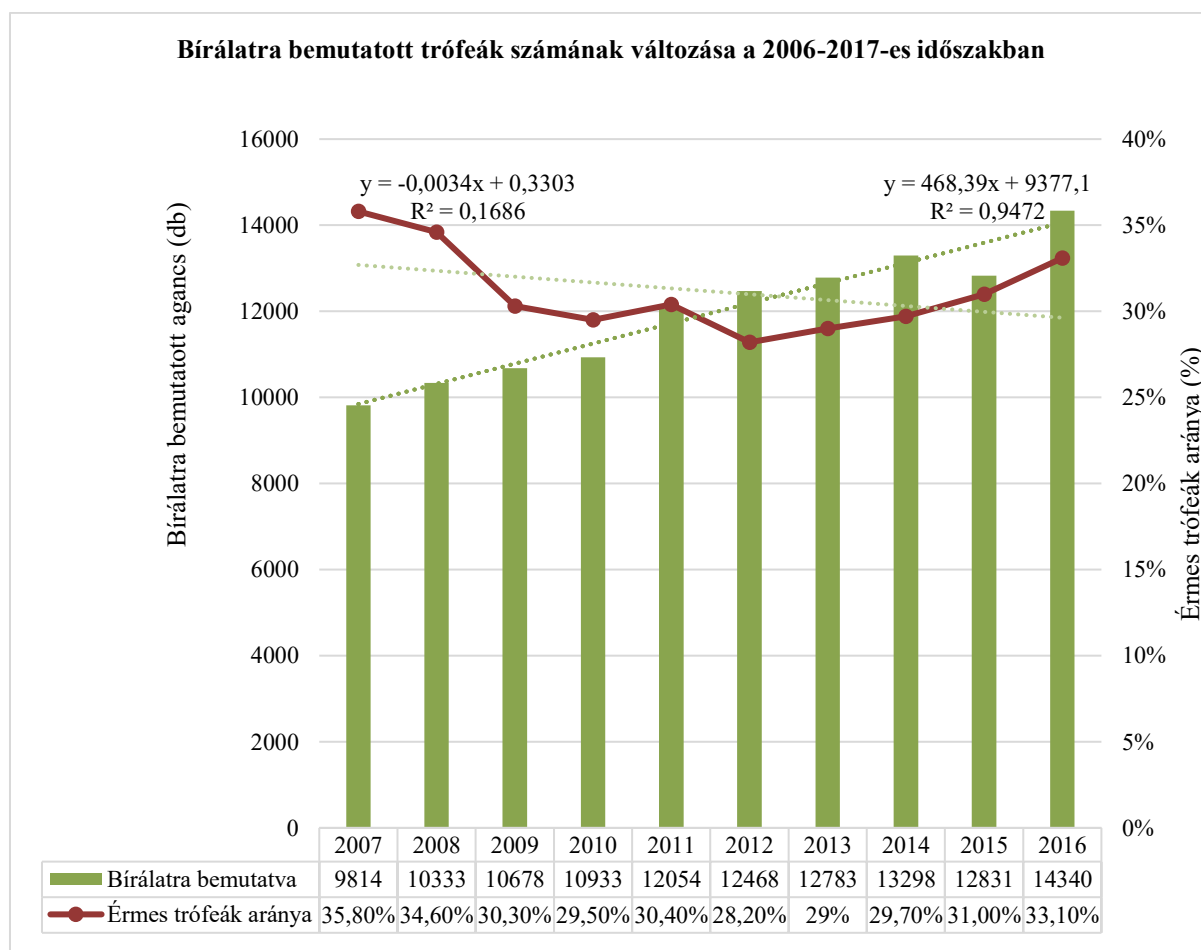
Dolgozatomat Microsoft Word szövegszerkesztő segítségével állítottam össze.

4 EREDMÉNYEK ÉS ÉRTÉKELÉSÜK

4.1 A bírálatra bemutatott gímszarvas trófeák számának alakulása 2007-2016 közötti időszakban az elejtők nemzetiségének tükrében

2007-2016 közötti időszakban a bírálatra bemutatott trófeák száma folyamatos növekedést ($R^2 = 0,9472$) mutatott, amelyet a **4. ábra** is jól szemléltet. 2007-ben 9814 agancsot mutattak be bírálatra, amely öt év alatt, 2011-re már 22%-kal meghaladta a kiinduló értéket, ekkor összesen 12 504 agancsot bíráltak le. Tíz év alatt pedig, több mint 46%-os növekedést produkálva 2016-ban elérte a 14 340 db-ot a bemutatott trófeák száma. A vizsgált időszakban összesen 119 532 gímbika agancsot mutattak be bírálatra.

4. ábra: Bírálatra bemutatott trófeák számának változása 2006-2017 közötti időszakban (Forrás: Saját szerkesztés OVA (2007-2016) adatok alapján)

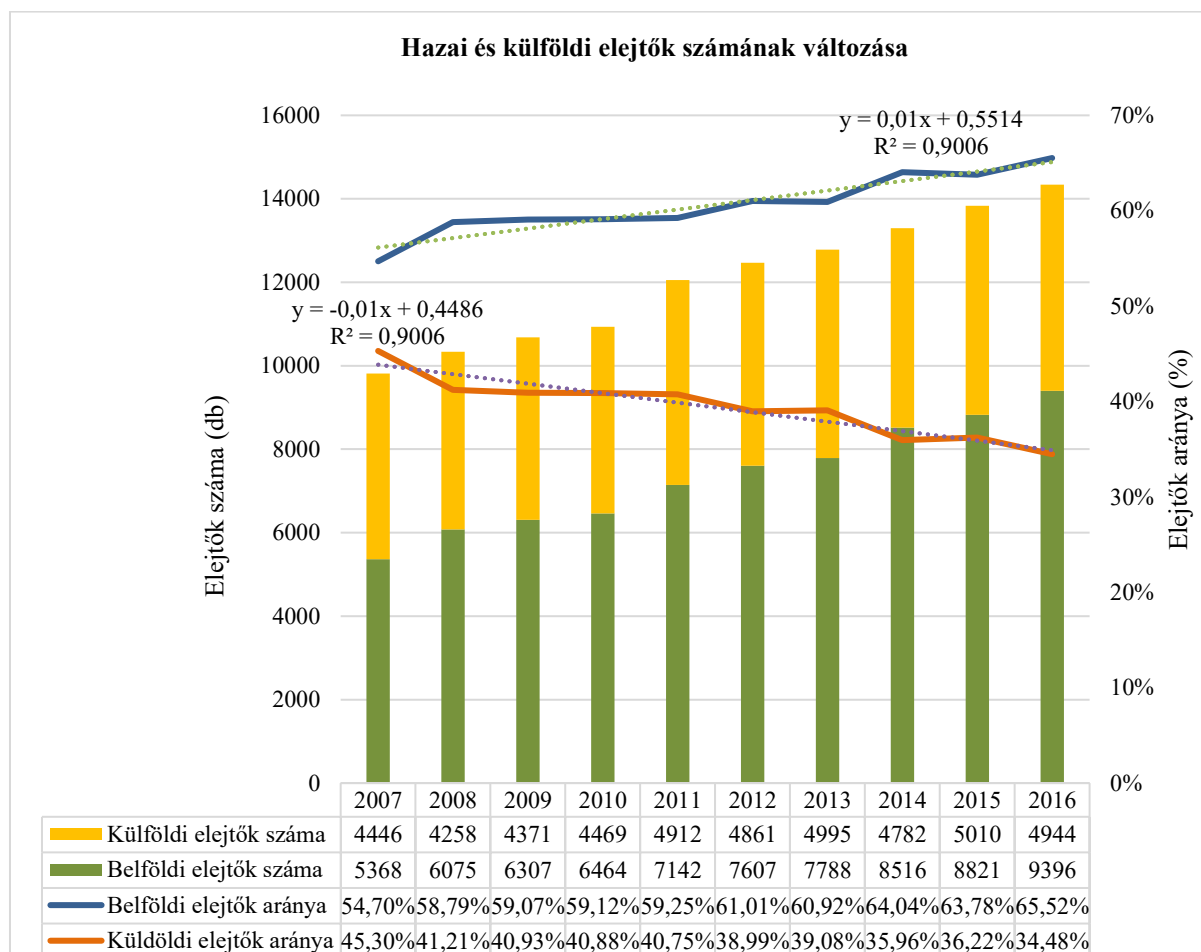

A bírálaton részt vett trófeák közül az éremmel díjazottak aránya, mint minőségi mutató, szintén hasznos információval szolgál. Látható, hogy 2007-ben a gímagancsok 35,8%-a lett érmes, amely 3511 trófeát jelentett. Az elejtett bikák és az érmes trófeák számának alakulása között negatív korreláció állapítható meg. Míg az elejtések száma 2012-ig folyamatosan emelkedett,

addig az érmes trófeák száma folyamatosan csökkent. 2012. évet követően pozitív korreláció látható ($r=0,79$), mindkét vizsgált paraméter lineárisan növekedett. 2016-ban az érmes trófeák száma meghaladta 4700 darabot, vagyis az elejtett bikák mintegy 33%-a lett érmes. A vizsgált időszakban összesen 37 348 trófea volt érmes, vagyis az összes elejtett gímszarvas bika 31,24%-a kapott arany, ezüst vagy bronz minősítést.

A gímszarvas bikák elejtőinek nemzetiségét vizsgálva megállapítható, hogy az adott időszakban folyamatos átrendeződés tapasztalható (5. ábra).

5. ábra: A hazai és a külföldi elejtők számának változása
(Forrás: Saját szerkesztés OVA (2007-2016) adatok alapján)

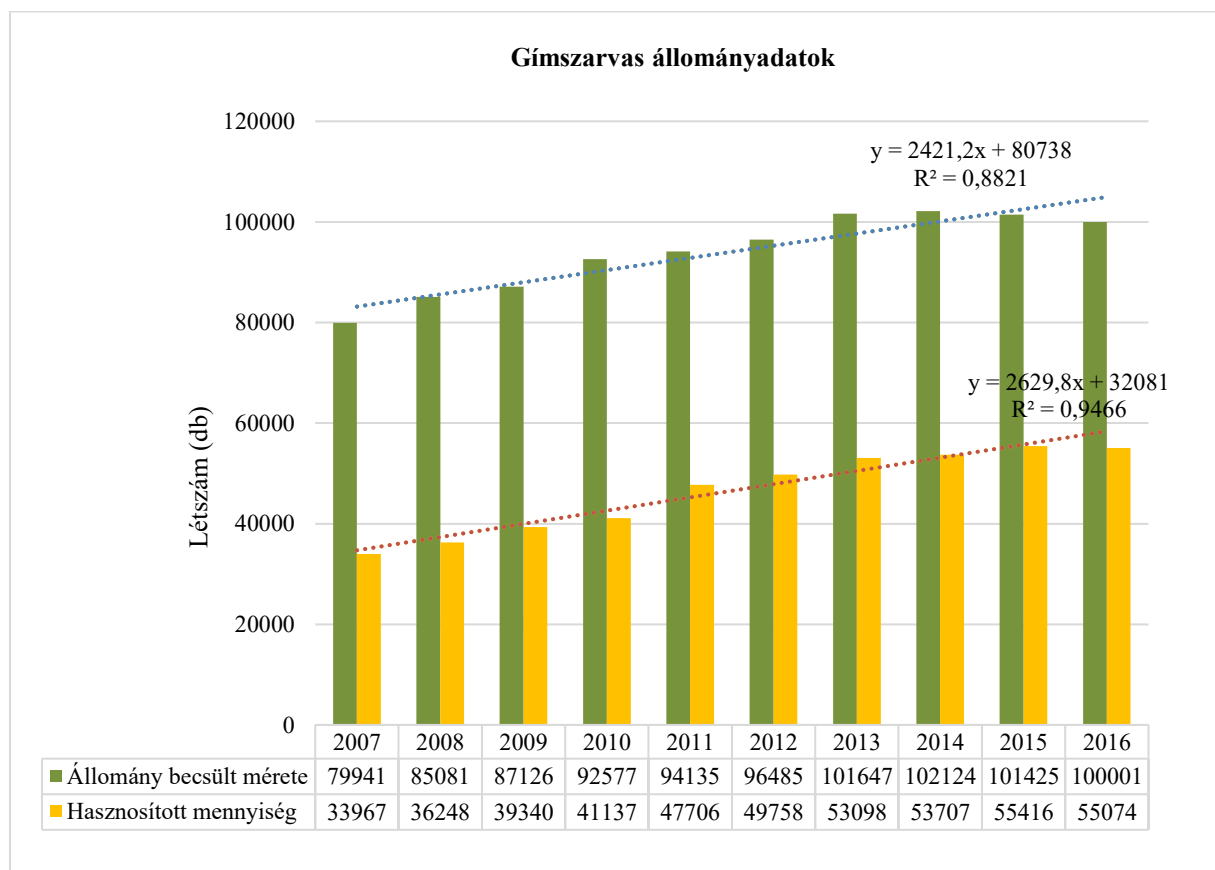
A hazai és külföldi elejtők számát vizsgálva látható, hogy mindkét csoport növekvő tendenciát mutat a vizsgált időszak végére, azonban nem azonos mértékben. A külföldi bér vadászok száma stagnáló, lassan emelkedő, 2013-2016 között azonban már eléri az 5000 főt. Ezzel ellentétben a hazai vadászok száma 2007-től 2016-ig majdnem megduplázódott. A hazai elejtők 2007-ben 54%-ban részesedtek a gímszarvas bikák egyedeinek elejtéséből, majd 2016-ra a számuk már a 65%-ot is meghaladta. Ezzel párhuzamosan a külföldi vadászok 2007. évi 45%-os

részesezéséről 2016-ra 34%-ra estek vissza, a stagnáló, lassan emelkedő elejtési számoknak köszönhetően.

A vizsgált időszakban a külföldi elejtők 42 539 trófeát mutattak be bírálatra, amely az összes elejtett trófeás gímszarvas 35,59%-át jelentette, vagyis látható, hogy a hazai vadászok több gímszarvas bikát zsákmányoltak, mint a külföldi bérvadászok. Ez gyakorlatilag a vizsgált időszak valamennyi évében így alakult. Ez alapján látható, hogy a piacot a hazai bérvadászok, vadászok uralják.

Az átfogóbb kép kialakításához érdemes megvizsgálni a gímszarvas állomány becsült létszámát, valamint évenkénti hasznosított mennyiségét is. Az alábbi ábráról (6. ábra) leolvasható, hogy a gímszarvas állomány becsült létszáma 2007-ben közel 80 000 példány volt, amely folyamatos emelkedés mellett 2014-ra elérte a 102 124 egyedet számláló populációt.

6. ábra: Gímszarvas állományadatok
(Forrás: Sajat szerkesztés OVA (2007-2016) adatok alapján)

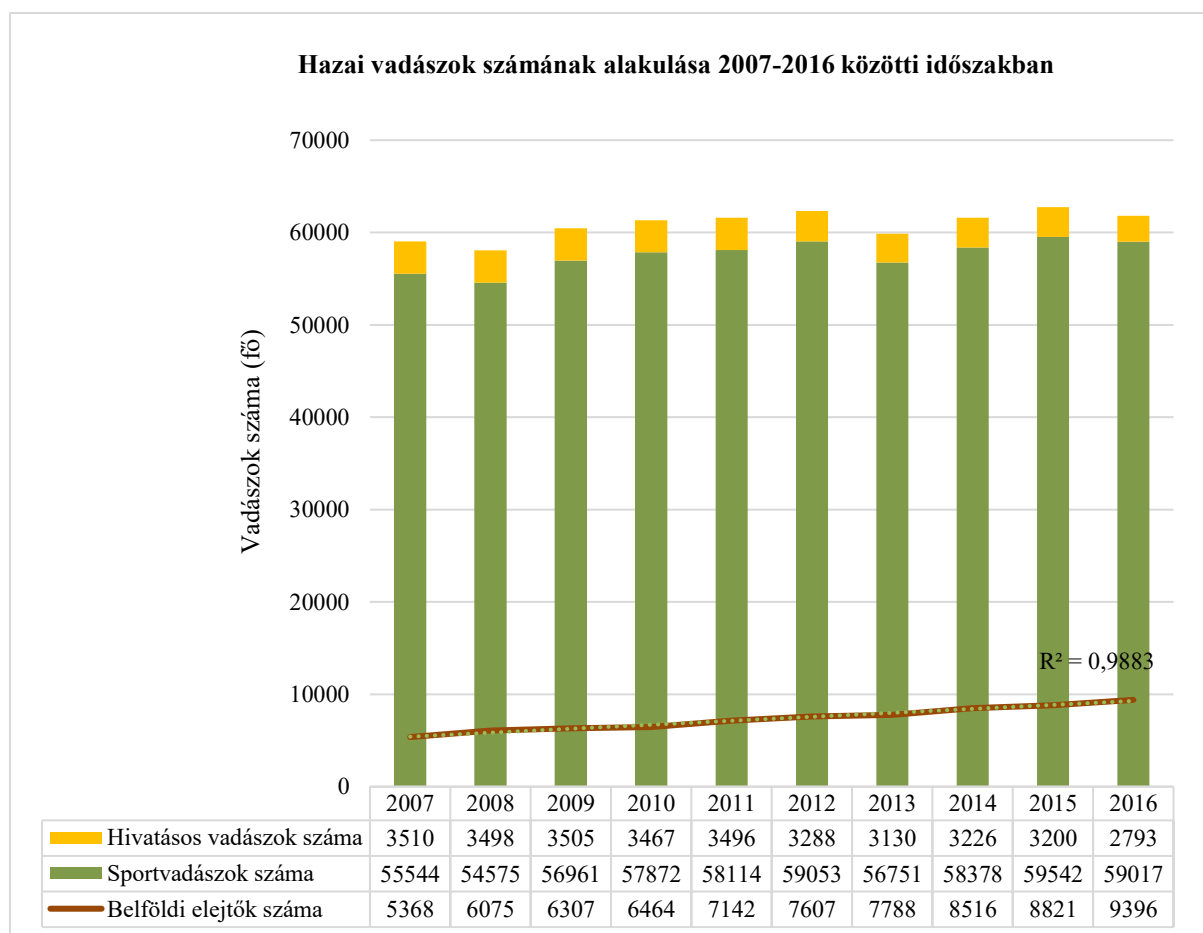
2014. évet követően a becsült állomány méretében mintegy 2%-os csökkenés tapasztalható 2016-ra. Negatív korreláció tapasztalható 2014-2016 közötti időszakban, hiszen a hasznosított mennyiség a két év vonatkozásában is folyamatos növekedést mutat, míg a becsült állomány

csökkenést- Az elejtett trófeás gímszarvasok mintegy 62%-os növekedést mutatnak 2016-ban a 2007. évhez viszonyítva, az utolsó vizsgált évben a hasznosított mennyiség 55 074 db volt. Következtetésként levonható, hogy a növekvő állomány, valamint évenkénti hasznosított mennyiség, alátámasztja az évente emelkedő bírálatra bemutatott gímszarvas bikák számát. Mindemelett meg kell jegyezni, hogy a becsült és hasznosított állomány adatok a tarvadak számát is magába foglalja.

4.2 A hazai vadászok számának alakulása 2007-2016 közötti időszakban

A korábbi fejezetben szó volt a belföldi elejtők számának határozott növekedéséről. Ennek fényében érdemes áttekinteni a hazai vadászok számának változását a vizsgált időszakban (7. ábra).

7. ábra: Hazai vadászok számának alakulása a 2007-2016 közötti időszakban
(Forrás: Saját szerkesztés OVA (2007-2016) adatok alapján)

A hazai sportvadászok számában évről évre növekedés tapasztalható. Ezt mutatja, hogy 2007-ben mintegy 55 544 főt követően, a 2013-as visszaeséstől eltekintve, szinte fokozatosan

emelkedve 2016-ra stabilan meghaladta az 59 000 főt. A hazai sportvadászok létszáma így 3473 fővel bővült 2016-ig, ami 6,2%-os emelkedést jelent.

Sajnálatos viszont a hivatásos vadászok számának csökkenése, amely a vizsgált tíz éves intervallumban 700 fővel csökkent.

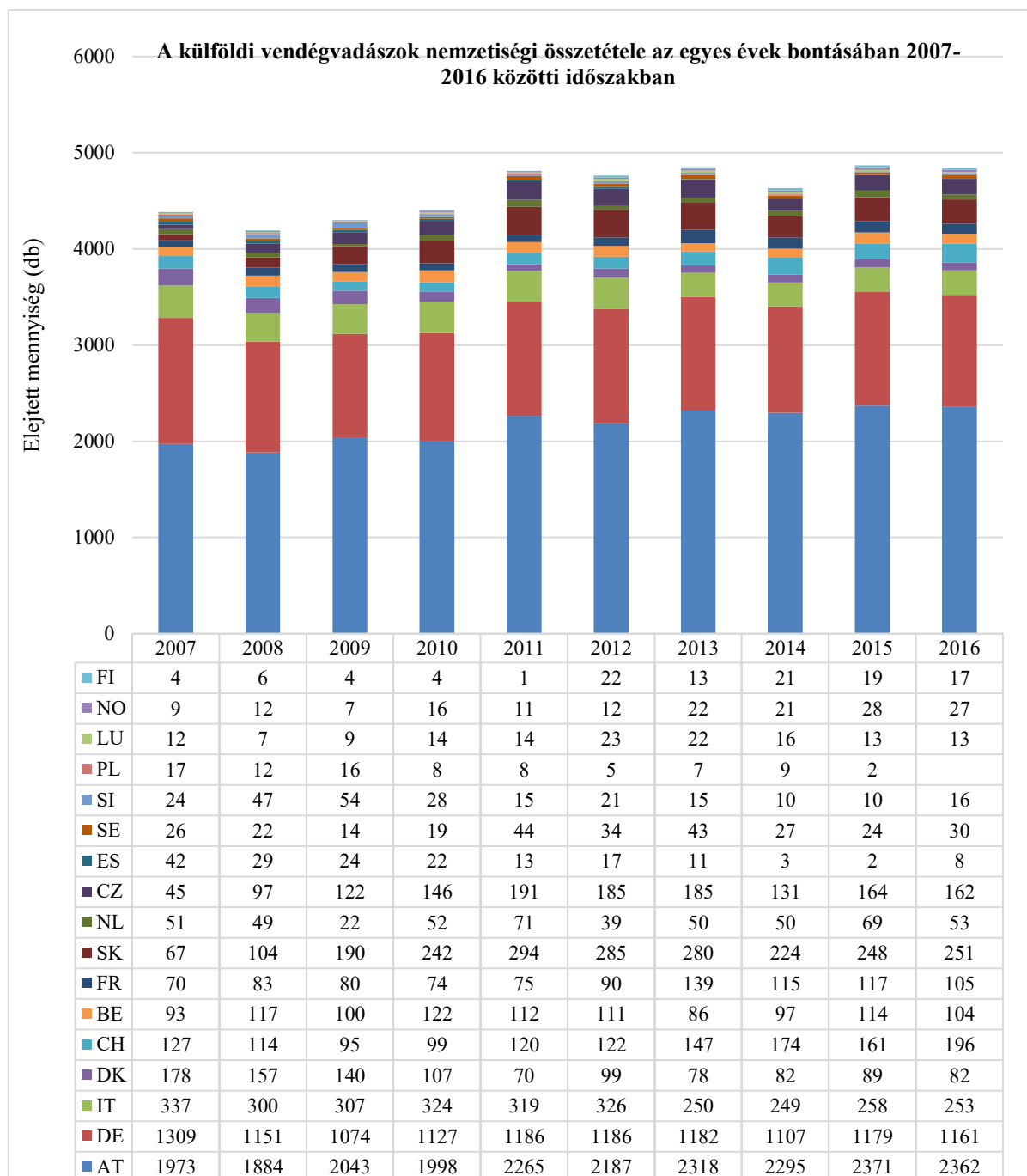
4.3 A külföldi vendégvadászok nemzetiségi összetétele az egyes évek bontásában 2007-2016 közötti időszakban

A nemzetiségi összetétel részletes adatai az **1. táblázat**, az egyes országkódok magyarázatát a **2. táblázat** tartalmazza. Az elemzés során azon országokat, ahonnan kevesebb, mint tíz bérvadász érkezett és ejtett el gím bikát a vizsgált időszakban, kizártam a vizsgálatból. Ezen országok például Kuwait, Kirgizisztán, India, Líbia, Antiqua és Barmuda, Argentína, Grönland, Görögország, Dél-Afriai Köztársaság, Észak-Macedónia, Sierra Leone, Nigéria, Gabon. Az elemzés során azt a 17 országot vizsgálom, melynek állampolgárai a legtöbb gímszarvas bikát hozták terítékre a megjelölt időszakban.

Az elejtők nemzetiségét vizsgálva megfigyelhető, hogy a legtöbb trófeás egyed zsákmányoló bérvadász 2006-2017 közötti időszakban ugyanabból a tíz országból érkezett (**8. ábra**). Az első helyen Ausztria található az országok sorában, mely folyamatos növekedő tendenciát mutatva, a 2007. évi 1973 egyed elejtését követően, közel 20%-os növekedést produkált 2016-ra, amikor 2362 trófeát mutatott be bírálatra. Második helyen a német elejtők találhatók. 2007-ben 1309 példányt ejtettek el, majd ezt követően valamennyi évben kevesebb trófeát mutattak be bírálatra. A 2008-2016-os időszak vonatkozásában azonban megállapítható, hogy stagnált a német vendégvadászok száma. A harmadik ország a csökkenő listában Olaszország, amely 2007-ben még 337 vadászt jelentett, azonban folyamatos csökkenés után 2016-ban 253 trófeát mutattak be bírálatra, az ebből az országból származó vadászok által elejtve. Ezt követően Dánia következett a 2007-es értékeket nézve 178 elejtéssel, azonban 10 év alatt folyamatosan csökkenve, 2016-ban már csak 82 trófeát volt. Ötödik helyen Svájc található 127 trófeával és ezt a helyet megőrizve 2016-ban 196 elejtéssel. A hatodik és hetedik helyen megtalálható Belgium és Franciaország egymást váltva átlagosan évente 100 elejtéssel a vizsgált időszakban. Szlovákia a kezdeti, 2007-es gyengébb 67 elejtésről, jelentős emelkedésbe fogott. Ennek értelmében 2016-ban már több mint 250 trófea került bemutatásra északi szomszédunk általi vadászok elejtéséből. Kilencedik helyen Hollandia szerepelt a 2007-es adatok alapján 51 trófeával, a tíz éves periódus végéig pedig stagnálva, minden évben tartva az 50 körüli elejtést. 2007-ben tizedik helyen szerepelt Csehország 45 gímszarvas bikával, azonban határozott emelkedést mutatva 2016-ban már a hatodik helyen 162 elejtést produkált.

8. ábra: A külföldi vendégvadászok nemzetiségi összetétele az egyes évek bontásában 2007-2016 közötti időszakban

(Forrás: Saját szerkesztés OVA (2007-2016) adatok alapján)

Látható, hogy az osztrák és német bérvadászok jelentősen több gímszarvas bikát ejtettek el, mint a többi nemzetiségű vadászok. A harmadik helyen szereplő olaszok is csupán az ¼-ét annak, amit a németek terítékre hoztak, míg az osztrákok 2016-ra majdnem tízszer több trófeát zsákmányoltak, mint az olaszok.

A tíz legtöbb gímszarvas trófeát bemutató ország a vizsgált időszakban változatlanul Ausztria, Németország és Olaszország volt. Ezeket az országokat követve azonban átrendeződés

tapasztalható a 2016-os évhez érve. A 2007. évi Dánia, Svájc, Belgium, Franciaország, Szlovákia, Hollandia és Csehország sorrend jelentősen felcserélődött. 2016. évben már az alábbi sorrend volt tapasztalható a három éllovas mögött: Szlovákia, Svájc, Csehország, Franciaország, Belgium, Dánia és Hollandia.

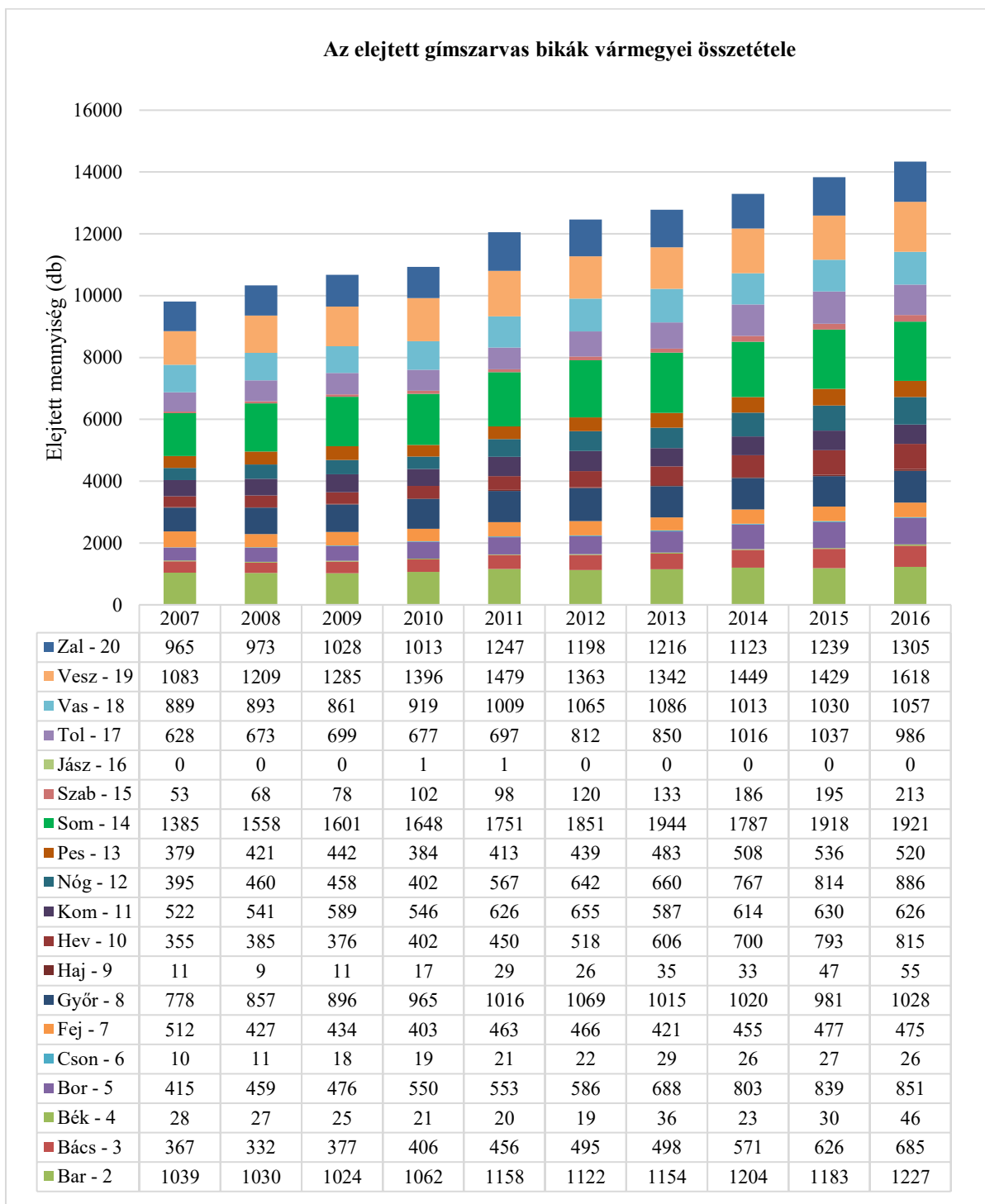
Az ezen országokat követő nemzeteket vizsgálva is értékes információkhoz juthatunk, a csekélyebb elejtési számok ellenére. Látható, hogy a spanyol és a lengyel vadászok száma fokozatosan csökkent, sőt 2016-ban egy vendégvadász sem látogatott el hozzánk Lengyelországból. Kis ország ellenére folyamatos jelenléttel megtalálható a listában Luxemburg is, 2016-ban például 13 bemutatott trófeával. Érdeemes megemlíteni a felsorolásban szereplő három skandináv országot is, név szerint Finnország, Norvégia és Svédország, melyek növekvő tendenciát mutattak az elejtett trófeás egyedek számában.

4.4 Az elejtett gímszarvas bikák megyei összetétele és annak alakulása az egyes évek vonatkozásában a 2007-2016 közötti időszakban

A megyei összetétel vizsgálata során (**9. ábra**), jól kivehető a gímszarvas földrajzi elterjedése az országban. Látható továbbá a növekvő elejtésekkel az elterjedés fő területe és a növekedés iránya is.

A vizsgált időszak kezdetén jól látható, hogy három vármegye lépi át az 1000-es határt. Élen Somogy vármegye 1385 elejtéssel, majd ezt követi Veszprém és Baranya vármegye 1083 és 1039 zsákmányolt gímszarvassal. Kivehető továbbá, hogy a gímszarvas fő elterjedése többnyire a Dunántúl és Észak-Magyarország területére tehető. Jelentős bemutatott mennyiséggel szerepel továbbá Zala, Vas, Tolna, Komárom-Esztergom, Fejér, Pest, Nógrád, Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén megye is.

9. ábra: Az elejtett gímszarvas bikák vármegyei összetétele
(Forrás: Saját szerkesztés OVA (2007-2016) adatok alapján)

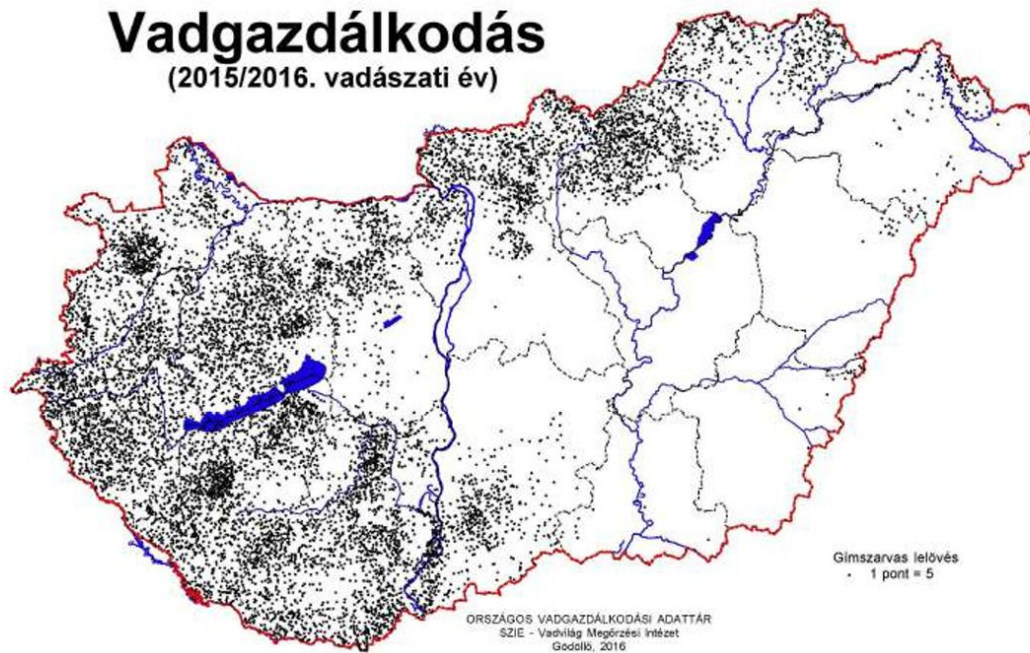

A növekvő populáció az éles határok hosszútávú elmosódásával jár. Ezt szemlélteti az is, hogy a vizsgált időszak alatt nem volt olyan magyar vármegye, amelyben ne történt volna legalább egy trófeás egyed elejtése. Ugyanakkor látható az is, hogy Jász-Nagykun-Szolnok megyében továbbra sem jellemző a gímszarvas jelenléte, az elejtés valószínűleg váltóvad jelenlétének

köszönhető 2010 és 2011 években. Az elterjedést jól reprezentálja a **10. ábra**, mely a 2015/2016-os vadászati évben történt gímszarvas elejtések számát mutatja területi elhelyezkedés szerint.

10. ábra: Gímszarvas lelvések alakulása Magyarország területén a 2015/2016. vadászati évben

(Forrás: Országos Vadgazdálkodási Adattár, 2016)

2016. évre csupán két vármegye esetében figyelhető meg, hogy nem növekedett az elejtések száma. Ezek Jász-Nagykun-Szolnok vármegye, ahol nem történt bírálatra bemutatás, valamint Fejér vármegye, ahol pedig csökkent a bemutatott mennyiség. Szemléletes információ, hogy 2007-ben három vármegye lépte át az ezres értéket (Somogy, Veszprém és Baranya vármegye), addig 2016-ra ezt már hat vármegye mondhatta el magáról (Somogy, Veszprém, Zala, Baranya, Vas és Győr vármegye). Szintén érdekes információ, hogy az Észak-Magyarországhoz köthető vármegyékben is jelentős növekedés tapasztalható (Pest, Nógrád, Heves és Borsod vármegye), Pest vármegye kivételével, több mint 100%-os növekedés figyelhető meg. A Dél-Dunántúl gímszarvas állományának növekedését és keleti irányba történő terjedését pedig a Bács-Kiskun vármegyei elejtések számának növekedése szemlélteti.

5 KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

A hazai gímszarvas elejtések száma, ezen belül a trófeás egyedek vizsgálata, mind mennyiségi, mind pedig minőségi értelemben, számos információt nyújt a vadgazdálkodással foglalkozók számára, ezen belül a gímszarvassal gazdálkodók részére.

A vizsgálataim során bizonyítást nyert Csányi és munkatársai (2008-2017) azon megállapítása, hogy a gímszarvas állomány becsült egyedszámának növekedése mellett a bírálatra bemutatott trófeák száma is folyamatos emelkedést mutat a 2007-2016. között időszakban. Az érmes trófeák száma a bírálatra bemutatott trófeák jelentős százalékát képviselte, mely bizonyítja Csányi és munkatársai (2008-2017) eredményét, még akkor is, ha százalékosan kis mértékben ugyan, de csökkent az elejtések száma az évek során. Érdemes lenne annak vizsgálata is, hogy az egyes években hogyan oszlott meg az érmes trófeák minősítése (arany, ezüst, bronz), melynek segítségével következtetéseket lehetne levonni a környezeti tényezők alakulásáról is, valamint az agancs felrakás sikeressége mellett például a bőgési időszak hosszára vonatkozóan is megállapításokat lehetne tenni, hogy ez összefüggésben van-e a terítékre hozott gímszarvas bikák számával, illetve az agancsok minőségével és tömegével. Farkas (2003) szerint az évenként változó trófeaminőség elsősorban a táplálék mennyiségének és minőségének függvénye.

Az elejtők származását, a hazai és külföldi vadászok megoszlását vizsgálva egyértelműen kirajzolódik a két csoport száma közötti különbség. A külföldi vendégek száma csekélyebb növekedést mutatott, míg a hazai elejtők száma majdnem megduplázódott. Amihez hozzátartozik, hogy a magyar sportvadászok létszáma is növekvő tendenciát mutatott a vizsgálat éveire vonatkozóan. Egyértelműen megállapítható, hogy a hazai vadászok, illetve bérvadászok a teljes terítékre került bikák jelentős részét zsákmányolták. Érdekes lenne annak vizsgálata, hogy a külföldi és a hazai érmes trófeák esetében hogyan alakul az arany- és ezüst minősítést szerzett trófeák aránya, bemutatva ezáltal azt, hogy a külföldi vendégvadászok a nagyobb, vagy esetleg a kisebb trófea tömegekre szerződnek-e elsődlegesen, melyből következtetni lehetne annak nemzetgazdasági jelentőségére is. Sarkosan megfogalmazva, vajon a hazai vagy a külföldi vendégvadászok fizetnek-e többet az elejtett trófeák után, nem számolva bele a vadászati szolgáltatásokért pluszban megfizetett összegeket?

A külföldi vendégvadászok nemzetiségi összetételének elemzése igazolta a magyar vadászati múlthoz (német hagyományok átvétele) való jelenkori szerves kötődésünket, másrészt új tendenciákat és áttrendeződést is mutatott. A magyar vadászati kultúra német gyökerei magyaráztatul szolgálhatnak az állandó és nagyszámú osztrák és német vendégvadászok

évenkénti érkezésére. Nem beszélve a gazdasági, vadgazdálkodási vagy egyéb kulturális okokról, illetve a magyarok kiváló német nyelvtudásáról, melynek köszönhetően baráti hangulatú vadászati élményben lehet része az érkező külföldi vendégvadásznak. A vizsgálat alátámasztotta Nagy (2022) megállapítását, miszerint a külföldi bérvadászok közül a legtöbben Németországból és Ausztriából érkeznek, majd ezt követően Olaszországból. A vizsgálat időintervallum elején észlelhető nyugat-európai túlsúly a tizedik év végére átrendeződött, amely a közép-európai vadászok növekvő érdeklődését bizonyítja hazánk gímszarvas állománya iránt. Csekélyebb elejtési számokkal, de folyamatosan növekedve, a listán szerepel több skandináv ország is. A vizsgálatból ugyan kizárásra kerültek az adatok könnyebb szemléltetése érdekében a tíz egyednél kevesebb gímszarvast elejtő nemzetiségűek száma és aránya, de látni kell, hogy a világ szinte valamennyi részéről érdeklődés mutatkozik a magyar vadászati hagyományok, a magyar vadállomány iránt. Egyes esetekben érdemes lehet annak vizsgálata is, hogy ezen vendégvadászok esetleg diplomáciai okokra visszavezethetően érkeznek-e Magyarországra gímszarvas bika vadászatra, vagy valamely vadászatot kiszervező irodákon keresztül érkeznek-e hazánkba.

Az gímszarvasok elejtési számának alakulásából szépen kirajzolódik a gímszarvas állomány megyénkénti eloszlása, illetve láthatóvá válik a jelentős állománnyal rendelkező vármegyék évenkénti alakulása, valamint az is, hogy a gímszarvasok merre, milyen irányban terjeszkednek. Megfigyelhető a gímszarvas országos elterjedésének növekedése, bizonyítva Csányi és munkatársai (2008-2017) megállapításait.

Az évente frissülő OVA adatok rendszeres áttekintése átfogó képet adhat, nem csak a tudományos közösség, de a vadgazdálkodás minden résztvevője számára. Ezen statisztikai elemzéseknek köszönhetően a vadgazdálkodók segítséget kaphatnak a célközönségük meghatározására az értékesíteni kívánt gímszarvas vadászatok tekintetében, illetve a gímszarvas állomány térbeli elmozdulását is figyelemmel kísérhetik, melynek köszönhetően esetlegesen előre tervezhetnek az állomány mennyiségének változására tekintettel. Következtetéseket vonhatnak le, hogy az egyes időjárási anomáliák, a változó klimatikus viszonyok milyen hatással vannak vagy lehetnek nemcsak a gímszarvasok számának és térbeli terjeszkedésének alakulására, hanem az agancs fejlődésére és az élettani sajátosságok változására is, mint például a bögési időszak hossza vagy annak időbeli esetleges eltolódása.

6 ÖSSZEFOGLALÁS

A gímszarvas mindig is rendkívüli jelentőséget hordozott a magyar vadászati hagyományokban, és a hazai vadgazdálkodás rendszerében. Rendkívüli állománya világszinten elismert trófeákat adott, melyekre méltán lehet büszke Magyarország. A külföldi vendégvadászok számára pedig ez a kiváló minőség és az azt körülvevő természeti adottságok, valamint kulturális alapok, mindig is nagy vonzerővel bírtak.

A kutatásom során a 2007-2016 közötti időszakban vizsgáltam a gímszarvas trófeás egyedeinek elejtéséhez köthető adatokat országos szinten. Elemeztem a bírálatra bemutatott trófeák mennyiségét, azok érmes arányának változását. Szemügyre vettem a hazai és külföldi elejtők számának változását, valamint egymáshoz viszonyított arányát, továbbá a hazai vadászok létszámának változását. Összehasonlítást végeztem az egyes külföldi elejtők nemzetiségi megoszlására vonatkozóan is. Végül pedig megyei szinten elemeztem a bírálatra bemutatott trófeák számát a megjelölt időszakban.

Összességében arra a megállapításra jutottam, hogy a gímszarvas állomány egyedszáma a vizsgált időszakban folyamatosan növekedett, ezzel párhuzamosan a gímszarvas bikák elejtésének száma is folyamatosan emelkedett. Az elejtett bikák trófeáinak jelentős részére valamilyen érmes minősítést kapott. A becsült állománylétszámmal párhuzamosan a hasznosított gímszarvas egyedek száma is növekedett. A legnagyobb mennyiségben az osztrák és német vendégvadászok vannak jelen a vadászati piacon, őket jelentősen lemaradva az olaszok követik. Azonban látható az is, hogy a hazai gímszarvas bika állomány érdeklődést mutat a világ számos pontján élő vadászok számára, hiszen érkeznek vendégek Indiától Izlandig. A gímszarvas állomány növekedése mellett megfigyelhető az is, hogy térben is terjeszkedésnek indult, hiszen egyre több olyan területen történik elejtés, ahol ezidáig vagy nem volt jellemző, vagy csupán elvétve egy-két elejtés volt megfigyelhető váltóvadként. A külföldi bérvadászok piaca a vizsgálat alapján úgy tűnik, hogy stabil, amely jelentősen hozzájárul a vadgazdálkodás eredményességéhez, hiszen a vadásztársaságok legfőbb bevételi forrása a lőtt vad értékesítése mellett a trófeás egyedek vadászatának eladásából származik, ezért rendkívül fontos a vendégvadászok számának alakulása az egyes években, beleértve a külföldi és a hazai bérvadászokat is.

7 KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Külön köszönettel tartozom Dr. Schally Gergely Tibor témavezetőmnek, amiért a tanulmányaim és a diploma dolgozatom készítése során jó tanácsaival és szakmai hozzáértésével elősegítette a munkámat. Köszönöm segítőkész támogatását és dolgozatom átnézését.

Köszönetemet szeretném kifejezni mindazon személyeknek, akik hozzájárultak a diplomadolgozatom elkészítéséhez.

Köszönettel tartozom az Országos Vadgazdálkodási Adattárnak, amiért rendelkezésemre bocsátotta a részletes adatsorokat, amelyek nélkülözhetetlenek voltak a dolgozatom elkészítése során.

8 IRODALOMJEGYZÉK

- A Magyar Nyelv Értelmező Szótára (1960). Budapest: Akadémia Kiadó.
- Bakács T. (1992): *Magyar környezetjog*. Budapest: Springer Hungarica.
- Bálint T., Fatalin Gy., Páll E., Sugár L. (1985): Az agancs. In: Páll E. (szerk.): *A gímszarvas és vadászata*. Budapest: Mezőgazdasági Kiadó, pp. 46-55.
- Bán I., Szidnai L. (1986): A gímszarvaskopnya főbb jellemzőinek vizsgálata. In: Bán I. (szerk.): *Élőhely és trófeavizsgálat számítógéppel*. Budapest: Akadémiai Kiadó. pp. 87.
- Békés S. (2001): *Vadászethika*. Budapest: Mezőgazda Kiadó.
- Beninde J. (1937): *Zur Naturgeschichte des Rothirsches*. Berlin: Paul Parey.
- Brehm A. (2003): *Az állatok világa*. 15. fejezet: Gímszarvasok (Cervus L.). Budapest: Arcanum. Letöltés dátuma: 2025.10.19. forrás: [Brehm: Az állatok világa / 15. Gímszarvasok \(Cervus L.\)](#)
- Bützler W. (1986): Cervus elaphus LINNAEUS, 1758 – Rothirsch. In: Niethammer J., Krapp F. (szerk.): *Handbuch der Säugetiere Europas*. Band. 2/II: Paarhufer – Artiodactyla, (Suidae, Cervidae, Bividae). Wiesbaden: Aula Verlag. pp. 107-139.
- Csányi S. (2007): *Vadbiológia*. Budapest: Mezőgazda Kiadó.
- Csányi S., Lehoczki R., Sonkoly K. (2008): Vadgazdálkodási Adattár – 2007/2008. vadászati év. Gödöllő: Országos Vadgazdálkodási Adattár. pp. 64.
- Csányi S., Lehoczki R., Sonkoly K. (2009): A vadállomány helyzete és a vadgazdálkodás eredményei a 2008/2009. vadászati évben. In: Csányi S., Lehoczki R., Sonkoly K. (szerk.): *Vadgazdálkodási Adattár – 2008/2009. vadászati év*. Gödöllő: Országos Vadgazdálkodási Adattár. pp. 3-48.
- Csányi S., Lehoczki R., Sonkoly L. (2010): A vadállomány helyzete és a vadgazdálkodás eredményei a 2009/2010. vadászati évben. In: Csányi S, Lehoczki R., Sonkoly K. (szerk.): *Országos Vadgazdálkodási Adattár – 2009/2010. vadászati év*. Gödöllő: Országos Vadgazdálkodási Adattár. pp. 3-51.
- Csányi S., Lehoczki R., Sonkoly L. (2011): A vadállomány helyzete és a vadgazdálkodás eredményei a 2010/2011. vadászati évben. In: Csányi S, Lehoczki R., Sonkoly K. (szerk.): *Országos Vadgazdálkodási Adattár – 2010/2011. vadászati év*. Gödöllő: Országos Vadgazdálkodási Adattár. pp. 3-48.
- Csányi S., Sonkoly L., Lehoczki R. (2012): A vadállomány helyzete és a vadgazdálkodás eredményei a 2011/2012. vadászati évben. In: Csányi S, Lehoczki R., Sonkoly K.

- (szerk.): Országos Vadgazdálkodási Adattár – 2011/2012. vadászati év. Gödöllő: Országos Vadgazdálkodási Adattár. pp. 3-46.
- Csányi S., Tóth K., Schally G. (szerk.) (2013): Vadgazdálkodási Adattár – 2012/2013. vadászati év (javított kiadás). Gödöllő: Országos Vadgazdálkodási Adattár. pp. 52.
- Csányi S., Tóth K., Kovács L., Schally G. (szerk.) (2014): Vadgazdálkodási Adattár – 2013/2014. vadászati év. Gödöllő: Országos Vadgazdálkodási Adattár. pp. 48.
- Csányi S., Kovács I., Csókás A., Putz K., Schally G. (szerk.) (2015): Vadgazdálkodási Adattár – 2014/2015. vadászati év. Gödöllő: Országos Vadgazdálkodási Adattár. pp. 36.
- Csányi S., Kovács I., Csókás A., Putz K., Schally G. (szerk.) (2016): Vadgazdálkodási Adattár – 2015/2016. vadászati év. Gödöllő: Országos Vadgazdálkodási Adattár. pp. 48.
- Csányi S., Márton M., Kovács V., Kovács I., Putz K., Schally G. (szerk.) (2017): Vadgazdálkodási Adattár – 2016/2017. vadászati év. Gödöllő: Országos Vadgazdálkodási Adattár. pp. 52.
- Eördögh T. (1976): *Vadászok nyelvén*. Budapest: Mezőgazdasági Kiadó.
- Faragó S. (2015): *Vadászati állattan*. Budapest: Mezőgazda kiadó. pp. 431-451.
- Farkas D. (2003): *Trófeabírálat rendjének gyakorlata és javaslat módosításra*. In: A vadgazdálkodás időszerű kérdései 1. – Gímszarvas. Országos Magyar Vadászkamara. Dénes Natúr Műhely.
- Gellér T. (2022): Rekordok – Gímszarvas. Letöltés dátuma: 2025.11.05. forrás: [Nimród - Rekordok – Gímszarvas](#) Megjelent: *Nimród vadászújság* 107. évf. 9. szám
- Heltay I. (2000): Vadászható emlősfajok. In: Heltay I. (szerk.): *Vadásziskola*. Budapest, pp. 118-130.
- Magyar Z. (2025): Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye vadászturisztikai potenciáljának vizsgálata. Turisztikai és Vidékfejlesztési tanulmányok. 10(3), 2025:75-91. DOI: 10.15170/TVT.2025.10.03.04
- Nagy I. (2000): Vadászat a gyakorlatban. In: Heltay I. (szerk.): *Vadásziskola*. Budapest, pp. 189-241.
- Nagy L. (2022): Visszatérőben a külföldi vendégvadászok. Letöltés dátuma: 2025.11.05. forrás: [Visszatérőben a külföldi vendégvadászok - Országos Erdészeti Egyesület](#)
- Országos Vadászati Adattár (2025): *Magyarország 50 legjobb gímszarvastrófeája*.
- Ortutay Gy. (főszerk.) (1982): *Magyar Néprajzi Lexikon V. kötet Sz-Zs-ig*. Budapest: Akadémia Kiadó.
- Oswald C. (2010): *Das Rotwild der Erde Geschichte*. Verbreitung: Formenviefalt Im Eigenverlag der OSSO

- Oswald C. (2012): *A világ gímszarvasai*. Budapest: Pharmapress Nyomda.
- Páll E. (szerk.) (1985). *A gímszarvas és vadászata*. Budapest: Mezőgazdasági Kiadó
- Rácz A. (1979): *Szarvasállományok szabályozásáról*. In: Nimród Fórum (május) pp. 1-10.
- Rácz Fodor G. (2004): *IV/2. Somogyi nagyvadas körzet vadgazdálkodási terve*. Kaposvár, pp. 16-50.
- Rohlender H. (1993): *Lábod ein wald voller enden*. *Ausland-Jäger* 11, 94-150.
- Sugár L, Bálint T., Páll E. (1985): *A szarvas általános jellemzése*. In: Páll E. (szerk.): *A gímszarvas és vadászata*. Budapest: Mezőgazdasági Kiadó, pp. 25-45.
- Szidnai L. (1986): *A gímszarvastrófea-értékmérők a nemzetközi bírálati és a Nadler-képlet alapján*. In: Bán I. (szerk.): *Élőhely és trófeavizsgálat számítógéppel*. Budapest: Akadémiai Kiadó. pp. 82-87.
- Szidnai L. (2000): *Szelekció és trófeabírálat*. In: Heltay I. (szerk.): *Vadásziskola*. Budapest, pp. 229-247.

9 TÁBLÁZATOK ÉS ÁBRÁK JEGYZÉKE

1. ábra: Karapancsai bika	10
2. ábra: Gímszarvasok (<i>Cervus elaphus</i>)	12
3. ábra: A gímszarvas agancsának fejlődése	15
4. ábra: Bírálatra bemutatott trófeák számának változása 2006-2017 közötti időszakban	21
5. ábra: A hazai és a külföldi elejtők számának változása	22
6. ábra: Gímszarvas állományadatok	23
7. ábra: Hazai vadászok számának alakulása a 2007-2016 közötti időszakban	24
8. ábra: A külföldi vendégvadászok nemzetiségi összetétele az egyes évek bontásában 2007-2016 közötti időszakban	26
9. ábra: Az elejtett gímszarvas bikák vármegyei összetétele	28
10. ábra: Gímszarvas lelövések alakulása Magyarország területén a 2015/2016. vadászati évben	29
1. táblázat: Az elejtések számának alakulása az elejtők nemzetiségének bontásában 2007-2016 közötti időszakban	38
2. táblázat: Országkódok magyarázata	40
3. táblázat: Megyekódok	41

10 MELLÉKLETEK

1. táblázat: Az elejtések számának alakulása az elejtők nemzetiségének bontásában 2007-2016 közötti időszakban

(Forrás: Saját szerkesztés OVA (2007-2016) adatok alapján)

Nemzetek	Évekre vonatkozó elejtések száma									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
AD				1						
AE			3				15	24		
AN			3							
AR							2	3		
AT	1973	1884	2043	1998	2265	2187	2318	2295	2371	2362
AU		1	1			4			1	6
BA	1				2		2	7	9	10
BE	93	117	100	122	112	111	86	97	114	104
BG					1	4				
BH							10	5	12	1
BW				5	4					
CA		1	4		2		6	1	2	2
CH	127	114	95	99	120	122	147	174	161	196
CN							1	1		
CS	1	3	1	1	3	7	7		3	4
CZ	45	97	122	146	191	185	185	131	164	162
DE	1389	1151	1074	1127	1186	1186	1182	1107	1179	1161
DJ		2	1	1		2				
DK	178	157	140	107	70	99	78	82	89	82
EE		3		2	1					
ES	42	29	24	22	13	17	11	3	2	8
FI	4	6	4	4	1	22	13	21	19	17
FR	70	83	80	74	75	90	139	115	117	105
GA	3									
GL			1							
GR		1	1					2		
HK	2	2	3		1	1	2		2	1
HR	12	14	9	12	17	12	8	5	3	3
HU	5368	6075	6307	6464	7142	7607	7788	8516	8821	9396
ID									3	
IN						1				
IR	1		2							
IS	1	1	1		2		1	1		

Nemzetek	Évekre vonatkozó elejtések száma									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
IT	337	300	307	324	319	326	250	249	258	253
KG							1			
KW								1		2
KZ						1				2
LA								1		
LB	6		2	1	11			5	3	2
LI	5	1	3	1	5	10	14	14	17	11
LT	1				1	1				
LU	12	7	9	14	14	23	22	16	13	13
LV						1			1	2
LY	1									
MK							1	2		
MX			1						1	
NA			1	1		1	1	1		3
NG				1						
NI						3				
NL	51	49	22	52	71	39	50	50	69	53
NO	9	12	7	16	11	12	22	21	28	27
NZ					1					
PA							3			
PK	1		1		1					
PL	17	12	16	8	8	5	7	9	2	
PT			2	1				1		
QA					5	1	3			
RO	2	9	6	8	7	11	14	14	14	15
RU	5	8	7	5	16	17	15	10	11	11
SA				1	2	10	1	8		
SE	26	22	14	19	44	34	43	27	24	30
SI	24	47	54	28	15	21	15	10	10	16
SK	67	104	190	242	294	285	280	224	248	251
SL	1									
TP	1									
TR		2		1			3	3		
UA	3	5	2	3	4	3	3	1	14	4
UK	6	7	6	1	3	1	4	6	13	5
US	8	7	9	16	13	6	29	34	31	19
VA	1									
ZA				3	1		1	1	2	1

2. táblázat: Országkódok magyarázata
(Forrás: Saját szerkesztés, KSH alapján)

AD	Andorra	KW	Kuwait
AE	Egyesült Arab Emírségek	KZ	Kazahsztán
AN	Antigua és Barbuda	LA	Laosz
AR	Argentína	LB	Libanon
AT	Ausztria	LI	Liechtenstein
AU	Ausztrália	LT	Litvánia
BA	Bosznia-Hercegovina	LU	Luxemburg
BE	Belgium	LV	Lettország
BG	Bulgária	LY	Líbia
BH	Bahrain	MK	Észak-Macedónia
BW	Botswana	MX	Mexikó
CA	Kanada	NA	Namíbia
CH	Svájc	NG	Nigéria
CN	Kína	NI	Nicaragua
CS	Szerbia és Montenegró	NL	Hollandia
CZ	Csehország	NO	Norvégia
DE	Németország	NZ	Új-Zéland
DJ	Dzsibuti	PA	Panama
DK	Dánia	PK	Pakisztán
EE	Észtország	PL	Lengyelország
ES	Spanyolország	PT	Portugália
FI	Finnország	QA	Quatar
FR	Franciaország	RO	Románia
GA	Gabon	RU	Oroszország
GL	Grönland	SA	Szaud-Arábia
GR	Görögország	SE	Svédország
HK	Hongkong	SI	Szlovénia
HR	Horvátország	SK	Szlovákia
HU	Magyarország	SL	Sierra Leone
ID	Indonézia	TP	Timor-Leste
IN	India	TR	Törökország
IR	Irán	UA	Ukrajna
IS	Izland	UK	Egyesült Királyság
IT	Olaszország	US	Amerikai Egyesült Államok
KG	Kirgizisztán	VA	Vatikán
		ZA	Dél-Afrikai Köztársaság

3. táblázat: Megyekódok
(Forrás: Saját szerkesztés, OVA alapján)

2	Baranya vármegye
3	Bács-Kiskun vármegye
4	Békés vármegye
5	Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye
6	Csongrád-Csanád vármegye
7	Fejér vármegye
8	Győr-Moson-Sopron vármegye
9	Hajdú-Bihar vármegye
10	Heves vármegye
11	Komárom-Esztergom vármegye
12	Nógrád vármegye
13	Pest vármegye
14	Somogy vármegye
15	Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye
16	Jász-Nagykun-Szolnok vármegye
17	Tolna vármegye
18	Vas vármegye
19	Veszprém vármegye
20	Zala vármegye

11 NYILATKOZATOK

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Tóth Bence

A Hallgató Neptun kódja: GV4QE8

A dolgozat címe: Külföldi bérvadászok arányainak alakulása Magyarországon a gímszarvas trófeabírálati adatok alapján 2007-2016 között

A megjelenés éve: 2025

A konzulens intézetének neve: Vadgazdálkodási és Természetvédelmi Intézet

A konzulens tanszékének a neve: Vadbiológiai és Vadgazdálkodási Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem. Továbbá kijelentem, hogy a dolgozat elkészítése során alkalmazott mesterséges intelligencia-eszközök (pl. szöveggenerálás, nyelvi javítás, fordítás, adatelemzés) használata nem helyettesítette a saját kutatási és alkotói munkámat, azok alkalmazását a források között vagy a módszertani részben feltüntettem, és a szakmai-etikai elvárásoknak megfelelően jártam el.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyletem mindenkori szellemitulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyletem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyletem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: 2025 év 11 hó 10 nap

Hallgató aláírása

Hallgatók, doktoranduszok nyilatkozata mesterséges intelligencia (MI) alkalmazásáról

1. Általános adatok

Hallgató neve:	Tóth Bence
Neptun-kódja:	GV4QE8
Képzési szint (a megfelelőt jelölje X-szel):	☐ BSc/BA X MSc/MA ☐ Doktori (PhD) ☐ Egyéb:
Tantárgy neve/kódja*:	Diplomadolgozat
A munka címe:	Külföldi bérvadászok arányainak alakulása Magyarországon a gímszarvas trófeabírálati adatok alapján 2007-2016 között

* doktori értekezés esetén nem kitöltendő

2. Nyilatkozat az MI használatáról

Alulírott, etikai felelősségem teljes tudatában az alábbi nyilatkozatot teszem:

(Kérjük, válasszon egyet az alábbi lehetőségek közül!)

A) Nem alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.

(Amennyiben ezt jelölte, a további táblázatok kitöltése nem szükséges.)

B) Alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.

(Kérjük, töltsse ki a vonatkozó táblázatokat!)

3. A mesterséges intelligencia használatának részletezése

I. TÁBLÁZAT: Asszisztensi vagy kisebb mértékű felhasználás (pl. fordítás, nyelvi korrektúra, ötletelés stb.)

(Ezen felhasználások esetében a konkrét promptok és válaszok csatolása nem szükséges.)

A felhasználás célja	Alkalmazott MI-eszköz neve és verziója	Érintett rész (ha nem a szöveg egészére vonatkozik)

II. TÁBLÁZAT: Jelentős tartalmi hozzájárulás (pl. egy teljes ábra vagy egy hosszabb szövegrész generálása)

(Ezekben az esetekben a felhasznált kulcsfontosságú promptok és az MI által adott nyers válaszok dokumentálása és a munka mellékletében való csatolása szükséges.)

A felhasználás célja	Alkalmazott MI-	Az érintett fejezet /	A prompt-naplót

	eszköz neve, verziója, elérhetősége	ábra / táblázat pontos sorszáma	tartalmazó melléklet bejegyzésének sorszáma

3/A. Oktató által előírt kiegészítő szabályok (ha vannak)

Amennyiben az adott tantárgy oktatója vagy témavezetője az MI-eszközök használatára vonatkozóan külön szabályokat vagy elvárásokat határozott meg, kérjük, az alábbi mezőben foglalja össze ezeket:

Pl. az MI használatának tilalma bizonyos feladattípusokra; csak konkrét eszköz használata engedélyezett; eltérő hivatkozási elvárások; dokumentációs forma stb.

Oktató vagy témavezető által előírt szabályok:

.....

.....

.....

.....

4. Minden hallgatóra vonatkozó nyilatkozat:

Kijelentem, hogy az MI által esetlegesen generált tartalmakat minden esetben kritikailag felülvizsgáltam, szerkesztettem és a munkába illesztettem. A leadott munka minden eleméért, annak eredetiségéért és tudományos helytállóságáért teljes körű felelősséget vállalok. Tudomásul veszem, hogy a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem a benyújtott munkát mesterséges intelligencia detektorral ellenőrizheti, és eljárást kezdeményezhet, amennyiben a nyilatkozatom valótlan vagy hiányos.

Kelt: Gödöllő, 2025. év 11. hó 11. nap

Hallgató aláírása

Konzulens/Témavezető aláírása

NYILATKOZAT

Tóth Bence (hallgató Neptun azonosítója: GV4QE8) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem

Kelt: Gödöllő, 2025. év november hó 11. nap

belső konzulens

NYILATKOZAT

Tóth Bence (név) (hallgató Neptun azonosítója: GV4QE8) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem

Kelt: Gödöllő, 2025. november 10.

külső konzulens